

Pregled glavne posjetiteljske infrastrukture u hrvatskim parkovima prirode

Krušec, Lea

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Međimurje in Čakovec / Međimursko veleučilište u Čakovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:110:030978>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-26**

Repository / Repozitorij:

[Polytechnic of Međimurje in Čakovec Repository - Polytechnic of Međimurje Undergraduate and Graduate Theses Repository](#)

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
STRUČNI PRIJEDIPLOMSKI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I
SPORTA

Lea Krušec

**PREGLED GLAVNE POSJETITELJSKE
INFRASTRUKTURE U HRVATSKIM PARKOVIMA
PRIRODE**

ZAVRŠNI RAD

Čakovec, 2023.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
STRUČNI PRIJEDIPLOMSKI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I
SPORTA

Lea Krušec

**PREGLED GLAVNE POSJETITELJSKE
INFRASTRUKTURE U HRVATSKIM PARKOVIMA
PRIRODE**

**OVERVIEW OF THE MAIN VISITOR
INFRASTRUCTURE IN CROATIAN NATURE PARKS**

ZAVRŠNI RAD

Mentorica:

dr. sc. Mihaela Mesarić, pred.

Čakovec, 2023.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
ODBOR ZA ZAVRŠNI RAD

Čakovec, 12. siječnja 2023.

država: **Republika Hrvatska**
Predmet: **Turistička geografija**

ZAVRŠNI ZADATAK br. 2022-MTS-R-54

Pristupnik: **Lea Krušec (0313023318)**
Studij: **Redoviti preddiplomski stručni studij Menadžment turizma i sporta**
Smjer: **Menadžment turizma**

Zadatak: **Pregled glavne posjetiteljske infrastrukture u hrvatskim parkovima prirode**

Opis zadatka:

Hrvatska ima dvanaest parkova prirode od kojih najmlađi Dinara još nema definiranu upravu. U radu je potrebno dati pregled parkova prirode te njihove najznačajnije posjetiteljske infrastrukture sa statističkim podacima o posjećenosti te ostalim značajnim turističkim podacima. Također, potrebno je napraviti pregled najznačajnijih turističkih lokaliteta u svakom od parkova prirode.

Zadatak uručen pristupniku: 12. siječnja 2023.
Rok za predaju rada: 20. rujna 2023.

Mentor:

dr. sc. Mihaelja Mesarić, pred.

Predsjednik povjerenstva za
završni ispit:

SAŽETAK

U ovom radu obrađeni su parkovi prirode u Hrvatskoj te njihova posjetiteljska infrastruktura. Najstariji park prirode jest Kopački rit, dok je najmlađi Dinara, koji još uvijek nema svoje sjedište. Osim navedenih, parkovi prirode u Hrvatskoj još su i Biokovo, Medvednica, Velebit, Telašćica, Lonjsko polje, Papuk, Vransko jezero, Žumberak – Samoborsko gorje, Učka i Lastovsko otočje. U radu je dan kartografski prikaz parkova te tablični prikaz u kojem se može vidjeti županija u kojoj je park smješten, njegovo sjedište, broj posjetitelja za 2022. godinu te postoji li ulaznica za cijeli park. Posjetiteljska infrastruktura koju parkovi prirode nude su posjetiteljski i informativni centri, biciklističke, planinarske i pješačke staze, poučne staze, vidikovci i sl.

Svrha rada jest davanje pregleda posjetiteljske infrastrukture u hrvatskim parkovima prirode. Svojom raznovrsnom ponudom parkovi prirode nude ponešto za svakog posjetitelja, pa se tako u jednom parku prirode mogu pronaći duge i teške planinarske staze za one najiskusnije, dok se s druge strane nude lagane i kratke pješačke staze za početnike. Isto tako, svaki park ima neki posjetiteljski, informativni, eko ili neki drugi centar u kojemu posjetitelji na interaktivan način kroz multimediju uče o samom parku, njegovim stanovnicima, povijesti i posebnostima. Posjetiteljima se u nekim parkovima nude i vidikovci koji pružaju pogled na prirodne ljepote parkova prirode. Za izradu rada pretežito su korištene mrežne stranice parkova prirode kako bi se prikupili sekundarni podaci te kako bi se dobile informacije o tome koju posjetiteljsku infrastrukturu parkovi nude te njihov kratak opis. U radu je također dan pregled posjećenosti parkova prirode za 2020., 2021. i 2022. godinu za koji su se informacije dobile iz Izvješća o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja parkova prirode za navedene godine.

Ključne riječi: *parkovi prirode, posjetiteljska infrastruktura, poučne staze, posjetiteljski centri, vidikovci, biciklističke staze*

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. CILJEVI I METODOLOGIJA RADA	2
3. PARKOVI PRIRODE.....	3
3.1. PARKOVI PRIRODE PANONSKO-PERIPANONSKE HRVATSKE.....	4
3.2. PARKOVI PRIRODE GORSKE HRVATSKE	6
3.3. PARKOVI PRIRODE PRIMORSKE HRVATSKE	8
4. PREGLED POSJETITELJSKE INFRASTRUKTURE PARKOVA PRIRODE U REPUBLICI HRVATSKOJ	10
4.1. POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA PARKA PRIRODE <i>KOPAČKI RIT</i>	10
4.2. POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA PARKA PRIRODE <i>BIOKOVO</i>	12
4.3. POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA PARKA PRIRODE <i>MEDVEDNICA</i> ...	15
4.4. POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA PARKA PRIRODE <i>VELEBIT</i>	17
4.5. POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA PARKA PRIRODE <i>TELAŠĆICA</i>	21
4.6. POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA PARKA PRIRODE <i>LONJSKO POLJE</i> 22	
4.7. POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA PARKA PRIRODE <i>PAPUK</i>	25
4.8. POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA PARKA PRIRODE <i>VRANSKO JEZERO</i> 27	
4.9. POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA PARKA PRIRODE <i>ŽUMBERAK –</i> <i>SAMOBORSKO GORJE</i>	30
4.10. POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA PARKA PRIRODE <i>UČKA</i>	33
4.11. POSJETITELJSKA INFRASTRUTURA PARKA PRIRODE <i>LASTOVSKO</i> <i>OTOČJE</i>	36
4.12. POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA PARKA PRIRODE <i>DINARA</i>	39
5. ZAKLJUČAK	40
LITERATURA.....	41
POPIS TABLICA.....	46
POPIS ILUSTRACIJA.....	47

1. UVOD

U Republici Hrvatskoj postoji devet kategorija zaštićenih područja, a park prirode jedna je od njih. Republika Hrvatska ima proglašeni 12 parkova prirode, od kojih je najstariji Park prirode *Kopački rit*, dok je najmlađi Park prirode *Dinara*. Parkovima prirode u Hrvatskoj još su proglašeni i Biokovo, Medvednica, Velebit, Telašćica, Lonjsko polje, Papuk, Vransko jezero, Žumberak – Samoborsko gorje, Učka i Lastovsko otočje. Ukupna površina svih parkova prirode iznosi 5 050, 38 km², što čini 8,92 % ukupne kopnene površine Republike Hrvatske.

Parkovi prirode Republike Hrvatske sve se više prepoznaju kao zanimljiva i uzbudljiva turistička destinacija kako za turiste iz cijelog svijeta tako i za turiste iz same Hrvatske. Samim time povećava se broj posjetitelja parkova prirode te sadržaj namijenjen upravo posjetiteljima. Parkovi prirode područja su zaštićene prirode, a značajan dio parkova prirode jest i posjećivanje. Svaki od parkova prirode uz svoju prirodnu ljepotu nudi određenu posjetiteljsku infrastrukturu poput poučnih staza, biciklističkih staza, planinarskih staza, vidikovaca, posjetiteljskih centara i sl. te razne aktivnosti kako bi se posjetiteljima pružilo što bolje i kvalitetnije iskustvo.

2. CILJEVI I METODOLOGIJA RADA

U sljedećim poglavljima definirano je što je to park prirode te tko ga proglašava. Ukratko je opisan svaki park prirode, a podijeljeni su u tri hrvatske regije, odnosno na Panonsko-peripanonsku Hrvatsku, Gorsku Hrvatsku te Primorsku Hrvatsku. Daje se i kartografski prikaz parkova prirode te tablični prikaz sa županijom u kojoj se nalaze, sjedištem, informacijom postoji li ulaznica te brojem posjetitelja za 2022. godinu. Istaknuta je i opisana najvažnija posjetiteljska infrastruktura za svaki park prirode te dodatna ponuda koju parkovi nude. Dan je i pregled posjećenosti za svaki park prirode u posljednje tri godine, odnosno za 2020. godinu, 2021. godinu i 2022. godinu.

Iz prethodno navedenoga može se zaključiti da su ciljevi rada davanje pregleda posjetiteljske infrastrukture u parkovima prirode, kratak opis iste te davanje pregleda posjećenosti parkova prirode za 2020. godinu, 2021. godinu i 2022. godinu. Također, može se zaključiti da su predmet završnoga rada parkovi prirode Hrvatske, točnije njihova posjetiteljska infrastruktura.

U radu su se koristili sekundarni podaci s mrežnih stranica parkova prirode kako bi se dao pregled posjetiteljske infrastrukture te kako bi ih se opisalo. Za posjećenost, kao sekundarni podaci, koristila su se Izvješća o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja parkova prirode za prethodno navedene godine. Tijekom upotrebe sekundarnih podataka koristila se metoda parafraziranja.

3. PARKOVI PRIRODE

Prema Zakonu o zaštiti prirode članku 115. stavku 1 park prirode je prostrano prirodno ili dijelom kultivirano područje kopna i/ili mora velike bioraznolikosti i/ili georaznolikosti, s vrijednim ekološkim obilježjima, naglašenim krajobraznim i kulturno-povijesnim vrijednostima. Bilen (2006) navodi da su parkovi prirode slični nacionalnim parkovima, ali za razliku od nacionalnih parkova, oni dijelom obuhvaćaju i kultivirana područja. Dodaje i da su u parkovima prirode dozvoljene određene gospodarske aktivnosti, a da pritom ne narušavaju prirodnu ravnotežu. Park prirode proglašava Hrvatski sabor.

Na slici 1 vidljivi su parkovi prirode u cijeloj Hrvatskoj. Brojem 1 označen je Park prirode *Biokovo*, brojem 2 Park prirode *Kopački rit*, brojem 3 Park prirode *Papuk*, brojem 4 Park prirode *Učka*, brojem 5 Park prirode *Velebit*, brojem 6 Park prirode *Vransko jezero*, brojem 7 Park prirode *Žumberak – Samoborsko gorje*, brojem 8 Park prirode *Lastovsko otočje*, brojem 9 Park prirode *Lonjsko polje*, brojem 10 Park prirode *Medvednica*, brojem 11 Park prirode *Telašćica* i brojem 12 Park prirode *Dinara*.

Slika 1. Parkovi prirode u Republici Hrvatskoj

Izvor: <https://www.parkovihrvatske.hr/karta> (29. 8. 2023.)

U tablici 1 navedeni su parkovi prirode, županije u kojoj se nalaze, njihova sjedišta, postoji li ili ne postoji ulaznica za cijeli park prirode i broj posjetitelja u 2022. godini. Poredani su od najposjećenijeg do onog najmanje posjećenog. Za one parkove koji nemaju ulaznicu u cijeli park broj posjetitelja je procijenjen. Broj posjetitelja u tablici koji je označen zvjezdicom je procijenjen.

Tablica 1. Popis parkova prirode, županija u kojoj se nalaze, njihovih sjedišta, broj zaposlenih i broj posjetitelja iz 2022. godine

PARK PRIRODE	ŽUPANIJA	SJEDIŠTE	ULAZNICE	BROJ POSJETITELJA*
Vransko jezero	Zadarska	Biograd na Moru	DA	230 000*
Biokovo	Splitsko-dalmatinska	Makarska	DA	200 000*
Papuk	Požeško-slavonska	Voćin	NE	123 127*
Učka	Primorsko-goranska	Liganj	NE	120 000*
Telašćica	Zadarska	Sali	DA	115 100*
Velebit	Ličko-senjska	Gospić	NE	62 961*
Lastovsko otočje	Dubrovačko-neretvanska	Lastovo	NE	54 627*
Žumberak – Samoborsko gorje	Zagrebačka	Slani Dol	NE	50 921*
Kopački rit	Osječko-baranjska	Kopačevo	DA	46 082
Medvednica	Zagrebačka	Bliznice	NE	42 780
Lonjsko polje	Sisačko-moslavačka	Krapje	DA	14 308
Dinara	Šibensko-kninska	/	NE	/

Izvor: Izvješća navedenih parkova prirode o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja za 2022. godinu.

3.1. PARKOVI PRIRODE PANONSKO-PERIPANONSKE HRVATSKE

Prema Hrvatskoj enciklopediji (URL 1), Panonskom Hrvatskom smatra se područje omeđeno rijekama Dravom, Savom, Kupom i Sutlom te Požeškim gorjem. Travirka (2015) navodi da na prostoru Istočne ili Panonske Hrvatske ima brdovitih kotlina i brežuljka, ali da joj temeljnu značajku daju ravnice istočne Slavonije, Baranje i dio zapadnog Srijema. Travirka (2015) navodi da je Središnja, odnosno Peripanonska Hrvatska područje kroz koje prolaze glavni riječni tokovi te je ujedno i najgušće naseljeno područje. Na prostoru Panonsko-peripanonske Hrvatske nalaze se Park prirode *Kopački rit*, Park prirode *Medvednica*, Park prirode *Lonjsko polje*, Park prirode *Papuk* i Park prirode *Žumberak – Samoborsko gorje*.

Opačić (2013) navodi da je Park prirode *Kopački rit* smješten u sjeveroistočnom dijelu Hrvatske koji je nastao djelovanjem rijeka Drave i Dunava. Park prirode *Kopački rit* (URL 2) navodi kako vode tih dviju rijeka neprestano oblikuju i mijenjaju izgled Kopačkog rita, stvarajući mozaik jezera, kanala, bara i greda, poplavnih šuma, tršćaka i vlažnih livada. Opačić (2013) navodi da je Kopački rit poplavno područje, u kojem nema većih naselja ni znatnog utjecaja čovjeka. Dodaje i da je 1993. godine Kopački rit uvršten u popis ramsarskih područja na čijem se popisu nalaze vlažna područja od međunarodne važnosti, a osobito ona koja su staništa mnogih ptica močvarica. Također navodi još i da se nalazi na popisu programa IBAs (Important Bird Areas), koji se bavi zaštitom ptica, njihovih staništa i globalnom biološkom raznolikosti. Osim toga, dodaje kako je Kopački rit najočuvanije vlažno stanište u Europi. Park prirode *Kopački rit* (URL 2) navodi da je cijeli Kopački rit stanište brojnim pticama močvaricama, populaciji običnoga jelena te osobito orla štekavca, koji je ujedno i simbol Parka. Zaštita-prirode.hr (URL 3) navodi da je Kopački rit proglašen parkom prirode 1976. godine, što ga čini najstarijim parkom prirode u Hrvatskoj.

Opačić (2013) navodi da je Medvednica smještena u blizini glavnog grada Republike Hrvatske, Zagreba, a da se proteže od jugozapada prema sjeveroistoku. Park prirode *Medvednica* (URL 3) navodi da je Medvednica izuzetno rijedak primjer ulaska parka prirode u glavni grad. Opačić (2013) navodi da je nastala izdizanjem tla te zbog toga ima strme padine, a u njezinu se podnožju nalaze mnogi termalni izvori. Dodaje da je najviši vrh Medvednice Sljeme, koje je ujedno i najpopularnije odredište za posjetitelje. Dodaje i kako se na Medvednici nalazi špilja Veternica te je ona jedna od najdužih špilja u Hrvatskoj, a jedno od najpopularnijih odredišta je Kraljičino vrelo. Navodi da je Medvednica parkom prirode proglašena 1981. godine te su mnogi njezini lokaliteti proglašeni spomenicima prirode, a danas je ona popularno izletničko i planinarsko odredište.

Opačić (2013) navodi da je Lonjsko polje prostrano močvarno područje koje se nalazi u nizinskom dijelu srednje Posavine, a na području kojega se susreću rijeke Sava, Una, Kupa, Lonja i Strug. Dodaje i kako se sastoji od tri močvarna polja, odnosno Lonjskog, Mokrog i Poganovog polja. Navodi i kako je Lonjsko polje među najugroženijim močvarnim staništima na svijetu te je najveće zaštićeno močvarno područje u Hrvatskoj, ali i u cijelom dunavskom porječju. Dodaje i da je Lonjsko polje uvršteno u ramsarski popis močvara od međunarodne važnosti, IBA program te je međunarodna unija za

zaštitu prirode IUCN uvrstila Lonjsko polje među sedam uzornih primjera planiranja zaštite prirode u ruralnim područjima srednje i istočne Europe. Dodaje i kako se na području Lonjskog polja nalazi europsko selo roda, Čigoč. Park prirode *Lonjsko polje* (URL 4) navodi da je ovo područje stanište za više od dvije trećine ukupne populacije ptica u Hrvatskoj. Kamping Udruženje Hrvatske (URL 5) navodi da se Park prirode *Lonjsko polje* ističe bogatstvom biljnog i životinjskog svijeta te arhitekturom posavskih drvenih kuća. Opačić navodi da je Park prirode *Lonjsko polje* proglašen parkom prirode 1990. godine te je uz Velebit jedan od najvećih parkova prirode Hrvatske.

Opačić (2013) navodi da područje Papuka nije strogo omeđeno ni određeno te je ono jedno od najviše očuvanih krajolika u Hrvatskoj. Kamping Udruženje Hrvatske (URL 5) navodi da je Papuk gora na sjevernom i sjeverozapadnom obodu Požeške kotline u Slavoniji čiji je najviši vrh Papuk. Opačić (2013) navodi kako je Papuk proglašen parkom prirode 1999. godine, a proglašen je i prvim hrvatskim geoparkom. Park prirode *Papuk* (URL 6) navodi da su status posebno zaštićenih područja dobili zbog svojih neuobičajenih značajki koje ih čine jedinstvenima u području, regiji, zemlji ili čak i šire.

Opačić navodi kako je Žumberak – Samoborsko gorje brdsko-planinsko područje te se nalazi nekoliko desetaka kilometara jugozapadno od glavnoga hrvatskog grada, Zagreba. Dodaje i kako su po položaju prijelazno područje između alpskog i dinarskog gorskog sustava. Također navodi i da je Park prirode *Žumberak – Samoborsko gorje* proglašen parkom prirode 1999. godine. Dodaje i kako je najviši vrh Žumberka Vrh Sveta Gera te je ujedno i najviši vrh panonskog dijela Hrvatske. Navodi i kako je to područje puno površinskih i podzemnih krških oblika poput ponikva, jama i špilja, no također je i bogato izvorima. Park prirode *Žumberak – Samoborsko gorje* (URL 7) navodi da se na području parka nalaze brojne rijetke i zaštićene vrste kao što su, primjerice, leptiri travnjaka, veliki predatori te flora gorskih travnjaka u kojoj se ističe 38 vrsta orhideja.

3.2. PARKOVI PRIRODE GORSKE HRVATSKE

Travirka (2015) navodi da se Gorska Hrvatska sastoji od nizova Dinarskih planina te se sastoji od Gorskog kotara i Like. Dodaje kako je Lika najrjeđe naseljena te na tom području ne postoje dominantna urbana središta. Na prostoru Gorske Hrvatske nalaze se Park prirode *Učka* te Park prirode *Velebit*.

Opačić (2013) navodi da je Park prirode *Učka* proglašen parkom prirode 1999. godine. Park Prirode *Učka* (URL 9) navodi da razlozi zbog kojih je proglašena parkom prirode leže u njezinu reljefu i neposrednoj blizini mora te njezinoj specifičnoj klimi i bujnoj vegetaciji. Opačić (2013) navodi da Učka zagrađuje Istarski poluotok s istočne strane te odjeljuje Istru od Primorja. Dodaje i da unatoč svojim krškim obilježjima, ima brojne izvore vode te mnogo lokvi, bara i korita izazvanih bujicama. Navodi da je najpoznatije odredište na Učki prijetoj Poklon, a da je popularno odredište i vrh Vojak. Također dodaje da je upravo vrh Vojak uzletišta za parajedrenje, a drugo je takvo uzletišta na vrhu Brgudu, dok je najatraktivnije penjalište kanjon Vela Draga, koji je ujedno zaštićen i kao geomorfološki spomenik.

Opačić (2013) navodi kako je Velebit najljepša hrvatska planina te ima dvije jasno ocrtane padine i širok vršni dio. Navodi kako je primorska padina kamenita i strma, dok je lička padina blaža te gotovo potpuno prekrivena šumom. Dodaje i kako se zbog svoje veličine često dijeli na tri dijela, odnosno na sjeverni, srednji i južni Velebit. Navodi i kako se na sjevernom Velebitu nalazi strogi rezervat Rožanski i Hajdučki kukovi, a velik dio sjevernog Velebita zaštićen je i kao nacionalni park. Dodaje i kako je srednji Velebit najšumovitiji dio planine, u južnom dijelu Velebita nalaze se njegovi najviši vrhovi, a njegov najzanimljiviji dio su klanci Velike i Male Paklenice. Navodi kako su najatraktivniji vrhovi južnog Velebita Sveto brdo, Vaganski vrh i Visočica. Također navodi da je područje Paklenice zaštićeno kao nacionalni park, zbog čega je Velebit jedino hrvatsko područje s dva nacionalna parka. Dodaje i kako je Velebit 1978. godine dobio povelju UNESCO-a kojom je planina uvrštena u međunarodne rezervate biosfere u sklopu programa „Čovjek i biosfera“, dok je 1981. godine cijeli Velebit proglašen parkom prirode.

3.3. PARKOVI PRIRODE PRIMORSKE HRVATSKE

Travirka (2015) navodi da je Primorska Hrvatska najdulja i najrazvedenija regija Hrvatske te se dijeli na Istru, Kvarnerske otoke te Dalmaciju. Navodi da je Istra najveći hrvatski poluotok. Dodaje da je Dalmacija najjužnija hrvatska pokrajina te da se proteže od posljednjih obronaka Velebita do ulaza u Bokotorski zaljev.

Kamping Udruženje Hrvatske (URL 5) navodi da je Biokovo planina uz središnji dio dalmatinske obale. Opačić (2013) navodi da se Biokovo pruža smjerom sjeverozapad-jugoistok usporedno s jadranskom obalom. Dodaje kako je zbog svojih posebnih oblika, svojeg značenja i prirodnog bogatstva 1981. proglašena parkom prirode. Kamping Udruženje Hrvatske (URL 5) navodi da se Biokovo spušta prema moru vrlo strmim i golim vapnenačkim hridinama, ispod kojih se nalazi uzak i zelen primorski pojas. Opačić (2013) navodi kako je vrh Biokovo jedna od najhladnijih točaka u Hrvatskoj, a najprivlačniji je za posjetitelje vrh Sveti Jure, koji je ujedno i najviši vrh Biokova. Dodaje i da je popularno odmorište vrh Vošac, s kojega se pruža najljepši pogled na more i stijene.

Park prirode *Telašćica* (URL 11) navodi da je uvala Telašćica smještena u središnjem dijelu istočne obale Jadranskog mora, u jugoistočnom dijelu otoka Dugi otok. Opačić (2013) navodi kako je Telašćica uvala smještena na Dugom otoku koja je zbog svojeg biljnog i životinjskog svijeta, geomorfoloških i geoloških fenomena, zajednica morskog dna te arheološkog nasljeđa najprije bila proglašena nacionalnim parkom u sklopu Nacionalnog parka *Kornati*. Dodaje kako je kasnije izdvojena te je proglašena parkom prirode. Navodi da je područje Parka prirode *Telašćica* bogato plažama s jedne strane te strmcima s druge strane. Navodi i kako se Telašćica sastoji od tri dijela, a to su Tripuljak, Farfarikulac i Telašćica. Dodaje i kako je zbog velikog broja sivog sokola i Eleonorina sokola Telašćica uvrštena u IBA. Navodi da je posjetiteljima najzanimljivije slano jezero Mir te je salinitet jezera uglavnom viši od onoga okolnog mora.

Opačić (2013) navodi da je Vransko jezero najveće jezero u Hrvatskoj, a kao jedno od rijetkih prirodnih staništa ptica vodarica u mediteranskom dijelu Hrvatske 1999. godine proglašeno je parkom prirode. Dodaje i kako je Vransko jezero uz donji tok rijeke Neretve jedina veća močvara u mediteranskom dijelu Hrvatske. Također navodi da se u jezeru miješaju slatka voda i more te ga se zbog toga naziva bočatim jezerom. Dodaje i kako je zbog svog položaja uz more i močvarskih karakteristika iznimno na širem

europskom području, a zbog bogatstva ptičjeg svijeta proglašeno je posebnim ornitološkim rezervatom 1983. godine te je uvršteno na popis IBA-e. Park prirode *Vransko jezero* (URL 12) navodi da se od 2013. godine Park prirode *Vransko jezero* nalazi na popisu svjetski važnih močvara, kao najveće prirodno, boćato, stalno vodeno tijelo u Hrvatskoj, od iznimne važnosti za brojne ugrožene i u Europi rijetke vrste ptica.

Opačić (2013) navodi da Lastovsko otočje pripada vanjskoj skupini južnodalmatinskih otoka, a 2006. godine proglašeno je parkom prirode te se sastoji od otoka Lastova, dvije skupine manjih otoka Lastovnjaka i Vrhovnjaka te otoka Sušca. Dodaje i da je otočje vrlo brdovito, a najveći vrh Lastova je Hum. Također navodi da se Lastovsko otočje odlikuje blagom mediteranskom klimom, a Lastovo je jedan od najsunčanijih otoka na Jadranu. Navodi da je uz Mljet Lastovo najšumovitiji hrvatski otok, a prekriven je pretežno makijom. Kamping Udruženje Hrvatske (URL 5) navodi da je kopneni dio bogat biljnim i životinjskim svijetom, a podmorje je među najbogatijim i najraznolikijim u hrvatskom Jadranu.

Kamping Udruženje Hrvatske (URL 5) navodi da se granice Parka prirode *Dinara* protežu u smjeru sjeverozapad-jugoistok, a omeđuju ih državna granica s Bosnom i Hercegovinom s jedne te Peručko jezero i rijeka Cetina s druge strane, dok je vrh planine Dinare Sinjal ujedno i najviši vrh Hrvatske. Parkovi Hrvatske (URL 13) navode da je Park prirode *Dinara* proglašen parkom prirode 2021. godine te je ujedno najmlađi park prirode u Hrvatskoj. Dodaje i kako je Dinara najviša planina u Republici Hrvatskoj. Navodi i kako je područje Dinare obilježeno visokoplaninskim krškim područjem, siromašno vodom i sa strmim i nepristupačnim liticama, ali i prostranim planinskim pašnjacima.

4. PREGLED POSJETITELJSKE INFRASTRUKTURE PARKOVA PRIRODE U REPUBLICI HRVATSKOJ

4.1. POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA PARKA PRIRODE *KOPAČKI RIT*

Prema mrežnim stranicama Parka prirode *Kopački rit* (URL 2), posjetiteljsku infrastrukturu Parka Prirode *Kopački rit* čine Prezentacijsko-edukacijski centar *Tikveš*, poučno-edukativna staza *Bijeli lopoč*, promatrališta ptica te multimedijalna izložba.

Prezentacijsko-edukacijski centar *Tikveš* nalazi se u sjevernom dijelu samog parka. Ovaj centar nudi multimedijalni i interaktivni postav kroz koji posjetitelji mogu upoznati najvažnije osobine parka, ali isto tako i prirodne fenomene koji se nalaze na području Kopačkog rita. Koristeći se suvremenom, modernom tehnologijom, posjetiteljima se također pruža mogućnost da upoznaju kulturno-povijesnu baštinu koja je smještena na području Parka prirode *Kopački rit* (URL 2).

Na slici 2 prikazan je Prezentacijsko-edukacijski centar *Tikveš*.

Slika 2. Prezentacijsko-edukacijski centar *Tikveš*

Izvor: <https://pp-kopacki-rit.hr/prezentacijsko-edukacijski-centar-tikves/> (29. 8. 2023.)

Poučno-edukativna staza *Bijeli lopoč* duga je otprilike 1200 metara. Staza započinje kod Prijemnog centra Kopačkog rita te se proteže do Sakadaškog jezera, na kojem se nalaze pristaništa za brodove. Duž staze postavljene su poučne table koje opisuju biljke,

životinje te karakteristike močvarnog staništa koje se nalaze u blizini, a mogućnost odmora šetačima pruža i nekoliko postavljenih odmorišta (URL 2).

Park prirode *Kopački rit* pogodno je područje za promatranje ptica jer je na tom području zabilježeno 295 vrsta ptica, od kojih su gotovo polovica stalne ili povremene gnjezdarice. Najidealnije vrijeme za promatranje ptica u Kopačkom ritu je od travnja do lipnja te od kolovoza do listopada. Zimi u parku boravi manji broj vrsta ptica, no posjetitelji mogu vidjeti velik broj guski i patki. Za vrijeme poplavnog perioda posjetiteljima se nudi vožnja čamcem na području Posebnog zoološkog rezervata, a u sušnom periodu nudi se šetnja šumom po istom području (URL 2).

Multimedijalna izložba nalazi se na Prijemnom centru Mali Sakadaš. Pomoću filmova, zvukova i maketa posjetiteljima se daje mogućnost upoznavanja crne rode, orla štekavca, vidre, štuke i jelena te doživljavanja fenomena plavljenja. Posjetiteljima je prikazana i tema „Začudni svijet Kopačkog rita“ koja prikazuje razne zanimljivosti o kukcima, ribama, biljkama, vodozemcima i gmazovima. Za djecu se nudi i interaktivna igra s vidrom te priče o oblacima, ptičjem letu, oblikovanju jata i sl. (URL 2).

Osim navedene posjetiteljske infrastrukture, posjetitelji od početka do sredine rujna mogu čuti riku jelena. Također nude i neke edukativne programe poput programa „Priče iz močvare“ koja se prilagođava uzrastu te nudi edukativno-interaktivnu uvodnu prezentaciju s naglaskom na ekosustav, obilazak multimedijske galerije uz pratnju vodiča, šetnju šetnicom do pristaništa uz pratnju vodiča te edukativnu plovidbu turističkim brodom. Program „Čudesni Tikveš“ također se prilagođava uzrastu, a nudi edukativno-interaktivnu šetnju po kompleksu dvorca Tikveš uz pratnju vodiča te obilazak multimedijalnog postava prirodne baštine Kopačkog rita u aneksu dvorca Tikveš uz pratnju vodiča. Program „Putevima duha u močvari“ namijenjen je učenicima osnovne škole, a nudi upoznavanje s parkom s posebnim naglaskom na određene teme ovisno o uzrastu, kratak uvid u radnju „Duha u Močvari“, posjet izložbi o flori i fauni, šetnju po šetnici, odlazak u Kopačevo, obilazak mjesta na kojima se odvija radnja knjige „Duh u Močvari“ te vožnju brodom. Program „Zaštićena područja u RH“ namijenjen je učenicima srednje škole, a uključuje interaktivno upoznavanje s nacionalnim parkovima i parkovima prirode u Hrvatskoj, vizualni identitet parkova, održivo korištenje ekosustava, prepoznavanje pojedinog područja i njegove glavne značajke, ulogu i važnost Dunava u Hrvatskoj i Europi, značajne datume vezane uz zaštitu prirode,

važnost Kopačkog rita u Hrvatskoj i svijetu, posjet izložbi o flori i fauni Parka, šetnju šetnicom *Bijeli lopoč* te vožnju brodom (URL 2).

U tablici 2 prikazan je pregled posjeta Parku prirode *Kopački rit* za 2020. godinu, 2021. godinu te 2022. godinu.

Tablica 2. Pregled posjećenosti Parka prirode Kopački rit za 2020., 2021. i 2022. godinu

GODINA	BROJ POSJETITELJA
2020.	28 876
2021.	36 313
2022.	46 082

Izvor: Izvješća Parka prirode Kopački rit o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja za navedene godine

4.2. POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA PARKA PRIRODE *BIOKOVO*

Prema mrežnim stranicama Parka prirode *Biokovo* (URL 14), posjetiteljsku infrastrukturu Parka prirode *Biokovo* čine vidikovci, poučne staze, Informativni centar *Ravna Vlačka*, Prezentacijski centar *Adrion – srce planine*, Prezentacijski centar *Akademik Josip Roglić*, Prezentacijski centar *Brela Gornja*, Prezentacijski centar *Kotišina*, planinarske, pješačke te biciklističke staze.

U Parku prirode *Biokovo* postoji pet vidikovaca. Vidikovac *Staza* nalazi se nedaleko od ugostiteljskog objekta *Vrata Biokova* te parkirališta. S ovog vidikovca mogu se vidjeti Makarska rivijera te otoci. Vidikovac je povezan stazom kroz koju posjetitelji prolazeći mogu vidjeti napušteno stočarsko naselje *Podglogovik*, crkvu sv. Ilije, kapelicu sv. Nikole te ostatke pastirskih stanova. Stazom se dolazi do *Plužina*, a u sklopu *Podglogovika* nalazi se i planinarska kuća u vlasništvu Planinarskog društva „*Vitrenik*“. Sljedeći vidikovac je *Nebeska šetnica*, odnosno *Skywallk Biokovo*, koji je smješten u jugozapadnom dijelu parka te je izgrađen izvan litice sa staklenom podlogom. Uz njega se nalazi i info-centar te geološki stup koji prikazuje presjek stijena na području *Biokova* od njegova nastanka pa sve do danas. S ovog vidikovca posjetitelji imaju pogled na more i otoke. Za vjetrovitih sunčanih dana može se vidjeti i Italija, a hod po prozirnom staklu izvan ruba litice omogućuje doživljaj biokovskih stijena iz ptičje perspektive (URL 14). Izgradnja i uređenje vidikovca *Nebeska šetnica* bilo je dio projekta „*Novi Adrion*“ kojim se poticalo korištenje prirodne baštine Parka na održiv način, a financirao se iz sredstava Europskih fondova za regionalni razvoj (URL 14).

Na slici 3 prikazan je vidikovac *Nebeska šetnica*.

Slika 3. Vidikovac *Nebeska šetnica* – Skywalk Biokovo

Izvor: <https://pp-biokovo.hr/hr/skywalk-biokovo> (28. 9. 2023.)

Treći vidikovac je vidikovac *Štrbina*, s kojega se mogu vidjeti Makarska te otoci, a do njega se može doći bikovskom cestom te zatim pješačkom stazom ili planinarskom stazom iz Makra. Vidikovac *Vošac* nalazi se na istoimenom vrhu, do njega se može doći pješačkom ili planinarskom stazom, a na njemu se nalazi i planinarski dom „Vošac“. Posljednji vidikovac je vidikovac *Sv. Jure*, koji se nalazi na istoimenom, ujedno i najvišem vrhu Biokova. Do njega se može doći bikovskom cestom te planinarskim stazama iz raznih mjesta. Na vrhu se nalaze televizijski toranj i zgrada za telekomunikacijske uređaje te crkva sv. Jure. S ovog vrha mogu se vidjeti Zagora i otoci, a ponekad i planine u Bosni i Hercegovini te Italija (URL 14).

Na Biokovu posjetitelji mogu prošetati kroz šest poučnih staza. Poučna geološka staza pod Vilovikom lagana je, a započinje između Lemešnih dolaca i Jakičuše. Duž staze postavljene su tri poučne ploče koje posjetiteljima daju informacije o postanku vapnenca i geomorfoloških fenomena Biokova. Poučna staza *Putovima drevne Berulije* počinje kod Prezentacijskog centra *Brela Gornja*, a završava kod crkve sv. Nikole te se smatra laganom stazom. Duž staze postavljeno je devet poučnih tabli koje prikazuju život Berulije i njezinih stanovnika. Posjetiteljima su prikazane, slikom i riječima, priče o crkvi Gospe od zdravlja, Tomaševu guvnu, Gorčini, Klešićima, bunaru Vodice, vidikovcu Mrkore, Dubravi te crkvi sv. Nikole. Poučna staza *Kaoci staza* je koja vodi do važnog područja šumske vegetacije. Na tom području nalazi se amfiteatar s tri

bunara, odmorišta te edukacijsko-informacijski centar. Duž staze postavljene su interpretacijske ploče koje posjetiteljima daju informacije o geografiji, geologiji, flori i fauni te kulturnoj baštini, s naglaskom na šume i šumarstvo te povijest Općine Zagvozd. Poučna povijesna staza *Topnički put* započinje kod prijevoja Staza te vodi do vrha Supin. Šetnjom ovom stazom posjetiteljima se nudi mogućnost upoznavanja povijesti crkve sv. Ilije, načina života u rovu, sarajevskog atentata, Topničkog puta, Prvog svjetskog rata i Rodičeve ceste. Posjetitelji pješaćenjem ovom stazom mogu vidjeti topnička i mitraljeska gnijezda, rovove te ostatke baraka koje su korištene za obranu u Prvom svjetskom ratu. Najstarije stijene na Biokovu stare su između 172 do 174 milijuna godina, a nalaze se kod crkve sv. Ilije. Poučna geološka staza *Makar – Vošac* posjetiteljima nudi upoznavanje s geološkom starosti Biokova te je ujedno jedna od najposjećenijih staza. Francuska cesta poviše Brela smještena na strmini Biokova nikada nije dovršena, a prvotno je građena s ciljem da bude ugodna za vožnju zaprežnim kolima, jahanje i hodanje (URL 14).

Na području Parka prirode *Biokovo* nalazi se pet informativnih i prezentacijskih centara. Informativni centar *Ravna Vlačka* nalazi se ispred vidikovca *Nebeska šetnica* uz biokovsku cestu. Informativni centar posjetiteljima nudi promidžbeni materijal, informacije koje ih zanimaju vezane uz Park prirode *Biokovo*, geološki stup, fotografije biljnih i životinjskih vrsta koje obitavaju na Biokovu te informacije o jamama ledenicama i životu stanovnika u nekadašnjim stočarskim naseljima. Prezentacijski centar *Adrion – srce planine* smješten je u Makarskoj, u zgradi Javne ustanove Parka prirode *Biokovo*. Posjetiteljima se nudi pogled na Biokovo u malom, a uz pomoću proširene stvarnosti, mikroskopa, stimulatora potresa, LCD ekrana osjetljivih na dodir posjetiteljima se pokušava približiti postanak Zemlje, planina, flore i faune, ali i kulturna baština Parka. Prezentacijski centar *Akademik Josip Roglić* nalazi se u selu Župa u Zabiokovlju. Ovaj prezentacijski centar posjetiteljima nudi informacije o geološkim, geomorfološkim, biološkim, mitologijskim i kulturološkim obilježjima Zabiokovlja. Namijenjen je učeničkim grupama, no posjetitelji mogu doći i individualno, a prilagođen je osobama s invaliditetom te slijepim osobama. Prezentacijski centar *Brela Gornja* posjetiteljima nudi mogućnost razgleda zbirke *Biokovo* te je ujedno i polazište već spomenute Poučne staze *Putovima drevne Berulije*. Prezentacijski centar *Kotišina* smješten je u Kotišini u sklopu Spomen-doma „Marin Kovačević“ (URL 14).

Jedna od staza po kojima posjetitelji mogu pješaćiti, planinariti i biciklirati jest Rodićeva cesta, a proteže se od Makarske do sela Kozica. Već spomenuta Francuska cesta koja se smatra poučnom stazom ujedno je i staza po kojoj posjetitelji mogu pješaćiti i biciklirati. U Parku prirode *Biokovo* nalazi se 19 planinarskih staza s različitim trajanjem te različitim stupnjem težine (URL 14)

U tablici 3 prikazan je pregled posjećenosti Parka prirode *Biokovo* za 2021. godinu i 2022. godinu. Broj posjetitelja naveden u tablici je procijenjen.

Tablica 3. Pregled posjećenosti Parka prirode *Biokovo* za 2020., 2021. i 2022. godinu

GODINA	BROJ POSJETITELJA
2020.	Nema podatka
2021.	172 000
2022.	200 000

Izvor: Izvješća Parka prirode *Biokovo* o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja za navedene godine

4.3. POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA PARKA PRIRODE *MEDVEDNICA*

Prema mrežnoj stranici Parka prirode *Medvednica* (URL 3), posjetiteljsku infrastrukturu Parka prirode *Medvednica* čine interpretativne staze, Centar za posjetitelje *Medvedgrad*, Info centar *Bliznec*, planinarske te biciklističke staze.

Šumska staza *Bliznec* te *Bikićeva* staza spojene su u zajednički program. *Bikićeva* staza najpopularnija je staza u Parku, a završava u *Njivicama*, dok je *Šumska staza Bliznec* prilagođena osobama s invaliditetom. Duž staza postavljene su poučne ploče koje posjetiteljima daju informacije o povijesti *Medvednice* te njezinoj flori i fauni, a također su prilagođene slijepim i slabovidim osobama. Poučna staza *Miroslavec* započinje kod *Šestinskog lagvića*, proteže se uz potok *Kraljevec* te vodi do *Kraljičina zdenca*. Duž staze nalaze se poučne ploče koje posjetiteljima pružaju informacije o geološkoj povijesti i građi *Medvednice*. Staza *Ponikve – Jambrišakovo vrelo* započinje na livadi *Ponikvi*, vodi do *Jambrišakova vrela* te se zatim posjetitelji vraćaju do *Ponikve* (URL 3).

Centar za posjetitelje *Medvedgrad* ima tri postava. Postav „U kraljevstvu drevnih šuma“ smješten je u južnoj kuli, a posjetiteljima nudi informacije o biljnom i životinjskom svijetu *Medvednice*, raznom kamenju te legendama. Postav „Začarana povijest“

smješten je u Velikom palasu, a posjetiteljima pruža informacije o povijesti Medvednice. Postav „Tajne drvene planine“ smješten je u Malom palasu, a posjetiteljima nudi informacije o pričama i legendama Medvednice. Posjetitelji potrebne informacije o Medvednici i Medvedgradu mogu dobiti i u Info centru *Bliznac* (URL 3).

Na slici 4 prikazan je Centar za posjetitelje *Medvedgrad*.

Slika 4. Centar za posjetitelje Medvedgrad

Izvor: <https://mingor.gov.hr/vijesti/otvoren-centar-za-posjetitelje-medvedgrad/8466> (29. 8. 2023.)

U Parku prirode *Medvednica* moguće je i planinariti, a posjetiteljima se nudi više od 70 staza. Isto tako moguće je i voziti bicikl po više od 100 kilometara biciklističkih staza (URL 3).

Dio Parka prirode *Medvednica* su i Rudnik Zrinski te špilja Veternica. Rudnik Zrinski nastao je zbog potrage za srebrom, a 2004. godine uređen je za posjetitelje. Špilja Veternica smatra se najstarijim arheološkim lokalitetom Zagreba te je zaštićena kao geomorfološki spomenik prirode (URL 3).

Osim navedene posjetiteljske infrastrukture, Park prirode *Medvednica* nudi i određene edukativne programe. Program „Šuma oko nas“ prilagođen je djeci od prvog do šestog razreda osnovne škole. Program „Što da sam stablo?“ prilagođen je djeci od prvog do petog razreda osnovne škole kroz koji djeca uče od čega je stablo građeno, za što mu služi korijen, a za što krošnja te druge činjenice o stablima. Program „Proizvodi i plodovi iz šume“ prilagođen je djeci od prvog do petog razreda osnovne škole kroz koji djeca pokušavaju raspoznati koji su proizvodi izrađeni od drva, a koji nisu, koji su to proizvodi od drva u njihovoj svakodnevici te važnost biljaka u ljudskoj prehrani.

Program „Mreža života“ namijenjen je osnovnoškolskoj djeci od prvog do petog razreda, a kroz ovaj program djeca uče što je šumski ekosustav, hranidbeni lanac, koje životinje jedu meso, a koje biljke i sl. Program „Ptice i crvi“ također je prilagođen osnovnoškolcima od prvog do petog razreda te kroz taj program uče što je to mimikrija. Program „Orijentacija“ namijenjen je djeci od prvog do petog razreda osnovne škole kroz koji će se naučiti orijentirati pomoću strana svijeta, karte, kompasa, planinarskih markacija i sl. Program „Šišmiši“ prilagođen je djeci od prvog do petog razreda osnovne škole kroz koji djeca uče na koji način živi šišmiš. Program „Šumska pustolovina“ također je prilagođen osnovnoškolcima od prvog do petog razreda kroz koji djeca kroz razne igre uče o važnosti zaštite prirode. Program „Listopadna šuma“ namijenjen je šestim razredima osnovne škole koji kroz uče raspoznavati vrste drveća te načine na koje oni mogu pomoći u zaštiti prirode (URL 3).

U tablici 4 prikazana je posjećenost Parka prirode *Medvednica* za 2020. godinu, 2021. godinu i 2022. godinu. S obzirom na to da Park prirode *Medvednica* nema ulaznicu za ulaz u sam park, ukupan broj posjetitelja odnosi se na zbroj posjetitelja koji su sudjelovali u programima, na manifestacijama te koji su posjetili lokalitete koji imaju ulaznicu.

Tablica 4. Pregled posjećenosti Parka prirode *Medvednica* za 2020., 2021. i 2022. godinu

GODINA	BROJ POSJETITELJA
2020.	4 450
2021.	11 180
2022.	42 780

Izvor: Izvješća Parka prirode *Medvednica* o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja za navedene godine

4.4. POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA PARKA PRIRODE *VELEBIT*

Prema mrežnoj stranici Parka prirode *Velebit* (URL 15) posjetiteljsku infrastrukturu Parka prirode *Velebit* čine poučne staze, planinarske staze te biciklističke staze.

Poučnih staza u Parku prirode *Velebit* ima četiri. Terezijana je poučna staza koja je dio austrougarske ceste, a započinje u Baškim Oštarijama te vodi do vidikovca koji se nalazi iznad sela Konjsko. Ministarstvo kulture proglasilo je 2007. godine Terezijanu kulturnim dobrom. Poučna staza Kudin most proteže se uz rijeku Kupu, a posjetitelji šetajući njome mogu vidjeti sedrenu barijeru Deveterac te slap preko kojega je sagrađen

Kudin most, koji je ujedno i zaštićen kao spomenik kulture. Poučnu stazu Starigrad Senjski – Donja Klada izgradili su stanovnici toga područja. Stazom se prolazi kroz uvale te ribarska naselja, a nudi se i pogled na otoke Rab i Goli otok. Staza Zavrtnica vodi do uvale Zavrtnice te se proteže uz more. Do uvale se može doći pješačkom stazom koja započinje u Jablanovcu, ali i planinarskom stazom (URL 15).

Planinarskih staza u Parku ima 14. Planinarska staza Štirovača – Jovanić padež – Šatorina započinje na izvoru u Štirovači. Planinari tom planinarskom stazom prolaze asfaltiranom cestom, makadamskom cestom te šumskim putevima, a vodi do najvišeg vrha sjevernog Velebita, Šatorine. S vrha se pruža pogled na more, velebitski greben, Liku, bosanske planine, štirovačku kotlinu te crnogoričnu šumu. Staza Kugina Kuća – Težakovačko vrilo – Šatorinski doci – Šatorina također vodi do vrha Šatorine, a započinje kod planinarske kuće Kugina Kuća. Na putu do vrha staza prolazi i uz izvor Težakovac, a cijela staza prolazi kroz šumu. Premužićeva staza – Ograđenica – Šatorina je staza koja nudi mogućnost dolaska do vrha s Premužićeve staze. Staza Vranjkova draga – Veliki Kozjak započinje na županijskoj cesti Krasno – Štirovača, a prolazi se cestom i šumom. Putem do vrha Kozjak prolazi se pokraj lovačke kuće Vranjkovac te prijevoja ispod Oblog luka. Staza Lubenovac – Veliki Kozjak vrlo je slična prethodnoj stazi jer započinje i završava na istom mjestu. Staza „Premužićevom stazom“ od Baških Oštarija do Velikog Alana započinje Premužićevom stazom, čiji je početak u bukovoj šumi ispod vrha Badanj, te vodi do Zavižana. Staza također može početi i od Velikog Alana, a prolazi se kroz bukovu šumu, Skorpovac, u kojem se nalazi planinarsko sklonište, te iznad sela Radlovac i Mlinište. Ako se kreće od početka Premužićeve staze do Zavižana, potrebno je dva dana hoda kako bi se došlo na odredište te se smještaj može pronaći u planinarskim kućama i skloništima (URL 15).

Na slici 5 prikazan je dio Premužićeve staze.

Slika 5. Premužićeva staza

Izvor: <https://www.pp-velebit.hr/hr/multimedija-2/fotogalerija> (29. 8. 2023.)

Staza Budakovo brdo – Bačića kuk započinje se s vrha Budakovo brdo do kojega se dolazi Premužićevom stazom. Staza vodi do prijevoja ispod Bačića kuka, a do njega se prolazi livadama te se pruža pogled na more i Dabarske kukove. Staza Baške Oštarije – Kiza započinje kod Stupačinova te vodi do vrha Kize. Putem se prolazi makadamom, bukovom šumom te livadama, a s vrha se pruža pogled na Dabarske kukove. Staza Baške Oštarije – Ljubičko brdo započinje na Baškim Oštarijama, a završava na vrhu Ljubičko brdo. Putem se prolazi bukovom šumom te travnjacima. Baške Oštarije – Sadikovac staza je koja započinje na državnoj cesti Karlobag – Gospić te vodi do vrha Veliki Sadikovac. Prolazi se kroz šume te travnate grebene, a na putu do vrha nalazi se i krška jama uz stazu. Staza Rizvanuša – Visočica započinje u selu Rizvanuša, a završava na vrhu Visočica. Putem se prolazi kroz kamenolomom Pizdica, Delukino vrelo te kroz Krivi gaj. Staza Ljubotić – Stap počinje u selu Ljubotić. Putem se prolazi kroz dolinu Rastovci te kroz Livodice, a vodi do dolca Stap, na kojem se nalazi planinarsko sklonište Tatekova koliba. Staza Prezid – sklonište Crnopac – Crnopac započinje u blizini tunela Prezid te staza vodi do skloništa Crnopac, s kojega se nastavlja na sam vrh Crnopac. S vrha se pruža pogled na Liku i Ravne Kotare, a uspon od skloništa do vrha smatra se teškim. Put Malog Princa započinje u blizini skloništa Crnopac, a kroz

sam put moguće je vidjeti razne neobične kamene tvorevine. Krajnji cilj ove staze jest uspon na Bili kuk (URL 15).

U Parku prirode *Velebit* nalazi se 12 biciklističkih staza te ne postoji mogućnost najma bicikala. Krasno staza 1 prolazi kroz selo Glavaši, bjelogoričnu i crnogoričnu šumu, pokraj crkve Majke Božje od Krasna, kroz selo Krčić, Dujmišići i Polje te se vraća na početnu točku. Posjetitelji na toj stazi mogu posjetiti svetište Majke Božje od Krasna, župnu crkvu sv. Ante te Muzej šumarstva. Posjetiteljima se na toj stazi pružaju vidici na Krasno, Ličko polje, Gacko polje, južni Velebit te Plješevicu. Krasno staza 2 prolazi kroz selo Polje, Dujmišići i Krčić, makadamom, šumskim putevima, selom Dolac te se vraća do početne točke. Dio staze koji prolazi šumom smatra se teškim te se manje iskusnim biciklistima preporučuje da taj dio prođu pješice. Krasno staza 3 prolazi kroz odmorište Jatara, makadamskom cestom dolazi se do sela Dujmišići, a sa staze 3 moguće je prijeći na stazu 1 i 2. Na ovoj stazi mogu se vidjeti kameni suhozidi, prirodne kamene strukture te ljekovito bilje. Krasno staza 4 prolazi kroz selo Krč, selo Anići, makadam, crnogoričnu i bjelogoričnu šumu te pašnjake, kroz selo Ivetići, Glavaši te se vraća na početnu točku. Staza Senj – Otari, staza Sv. Juraj – Oltari i staza Vratnik – Oltari prolaze kroz planinska naselja, kamenjarske travnjake i šume, a može se posjetiti i vidikovac Crni vrh, s kojega se pruža vidik na Kvarnerske otoke i velebitsko primorje. Staza Oltari – Duliba – Krasno započinje u Oltarima, a završava u Krasnu. Za vrijeme vožnje ovom stazom može se posjetiti Muzej šumarstva te Info centar Nacionalni park *Sjeverni Velebit*. Staza Oltari – Zavižan – Lom – Lubenovac – Alan prolazi kroz Oltare, ulaz u Nacionalni park *Sjeverni Velebit*, Zvižan, Mali Lom, kraj planinarske kuće Careva kuća, kroz Lubenovac do Alana. Staza Brušane – Rizvanuša – Brušane započinje u Brušanama te prolazi kroz Brušansku Dulibu, uz potok Suvaju te Rizvanušu. Prolaskom ovom stazom pruža se pogled na vrhove Konjevača i Sadikovac te Dulibu. Staza Baške Oštarije – Stupačinovo – Prpići započinje kod hotela Velebno te prolazi kroz selo Stupačinovo, bukovu šumu, makadam, podno brda Badanj, kroz selo Prpići te se vraća na početnu točku. Na ovoj stazi mogu se vidjeti Dabarski kukovi, planinarska kuća Prpa te vidikovac Kabus, s kojega se pruža vidik na Pag, oštarijsku udolinu i velebitske vrhove. Staza Južni Velebit započinje na državnoj cesti Gračac – Oborovac, a prolazi kroz selo Ravni Golubić, Kaštel Žegarski te Bogatnik do Muškovca. Prolazeći ovom stazom može se vidjeti kanjon Krupe, vidikovac s kojega se pruža vidik na ušće Krnjeze u Krupu, kanjon Zrmanje te vrhove Velebita. S ovom biciklističkom stazom

spajaju se s planinarskom stazom koja vodi do vidikovca koji pruža vidik na Sastavke te s planinarskom stazom koja vodi do Kudina mosta, a prolazi se i pored mjesta s kojega počinje rafting na Zrmanji (URL 15).

U tablici 5 prikazan je pregled posjećenost Parka prirode *Velebit* za 2020. godinu, 2021. godinu i 2022. godinu. S obzirom na to da Park nema ulaznice za ulaz u sam park, broj posjetitelja je procijenjen.

Tablica 5. Pregled posjećenosti Parka prirode Velebit za 2020., 2021. i 2022. godinu

GODINA	BROJ POSJETITELJA
2020.	27 486
2021.	39 932
2022.	62 961

Izvor: Izvješća Parka prirode Velebit o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja za navedene godine

4.5. POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA PARKA PRIRODE *TELAŠĆICA*

Prema mrežnoj stranici Parka prirode *Telašćica* (URL 11), posjetiteljsku infrastrukturu Parka prirode *Telašćica* čini Interpretacijsko-edukacijski centar *Grpašćak*.

Prema Petešić, Ramov i Raljević, Interpretacijsko-edukacijski centar *Grpašćak* sastoji se od centralne zgrade, oružarnice i puškarnice, vidikovca te suvenirnice. Navode i da je u centralnoj zgradi smještena interpretacijska postava kroz koju posjetitelji mogu naučiti nešto o kulturnim i prirodnim značajkama Parka, multimedijalna dvorana te „snack bar“. Navode da se u prostorijama oružarnice i puškarnice posjetiteljima pružaju informacije o povijesti utvrde te njezinoj strateškoj važnosti. Dodaju i da je u sklopu vidikovca prikazano podmorje Telašćice, dok se u suvenirnici mogu kupiti proizvodi domaćih proizvođača.

U sklopu centra Park nudi posjetiteljima i programe poput programa „Ptice Telašćice“, „Ljekovito bilje“ i „Fosili za malene“ koji su prilagođeni djeci osnovnoškolske dobi (URL 11).

U tablici 6 prikazan je pregled posjećenosti Parka prirode *Telašćica* za 2020. godinu, 2021. godinu i 2022. godinu. Broj posjetitelja naveden u tablici je procijenjen.

Tablica 6. Pregled posjećenosti Parka prirode Telašćica za 2020., 2021. i 2022. godinu

GODINA	BROJ POSJETITELJA
2020.	51 407
2021.	93 799
2022.	115 100

Izvor: Izvješća Parka prirode Telašćica o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja za navedene godine

4.6. POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA PARKA PRIRODE *LONJSKO POLJE*

Prema mrežnoj stranici Parka prirode *Lonjsko polje* (URL 4), posjetiteljsku infrastrukturu Parka prirode *Lonjsko polje* čine Posjetiteljski centar Crna roda Osekovo, Posjetiteljski centar Krapje, Posjetiteljski centar Repušnica, Posjetiteljski centar Čigoč, pješačke staze, biciklističke staze, vidikovci te etnološke zbirke.

U Parku prirode *Lonjsko polje* postoje četiri posjetiteljska centra. Posjetiteljski centar Crna roda Osekovo nalazi se u Osekovu, a u njemu posjetitelji mogu dobiti informacije o selu Osekovo te Parku prirode *Lonjsko polje*. Tu se još nalaze i suvenirnica te galerija. Posjetiteljski centar Krapje nalazi se u Krapju, a u njemu posjetitelji mogu saznati ponešto o Krapju te Parku prirode *Lonjsko polje*. Osim posjetiteljskog centra, za posjetitelje tu je i suvenirnica te galerija. Posjetiteljski centar Repušnica nalazi se u Repušnici, koja je smještena nedaleko od Kutine. U ovom centru posjetitelji mogu saznati ponešto o Repušnici, moslavačkim vinskim cestama te Parku prirode *Lonjsko polje*, a nude i suvenirnicu te galeriju. Posjetiteljski centar Čigoč posjetiteljima pruža informacije o selu Čigoč te Parku prirode *Lonjsko polje*, a tu je smještena i tradicionalna stolarska radionica te suvenirnica (URL 4).

Pješačkih staza u Parku ima četiri. Staza graničara započinje kod Posjetiteljskog centra Krapje. Prolaskom ovom stazom posjetitelji mogu vidjeti turopoljske svinje, slavonsko – podolsko govedo, drvene stražarnice te posjetiti rezervat Krapje dol (URL 4).

Na slici 6 vidljiv je prikaz staze graničara.

Slika 6. Prikaz staze graničara

Izvor: <https://pp-lonjsko-polje.hr/za-posjetitelje/rekreativni-sadrzaji/pjesacke-staze/> (20. 7. 2023.)

Staza Posavac vodi posjetitelje uz oranice, livade i pašnjake, a mogu vidjeti osmatračnicu s koje se mogu promatrati ptice i domaće životinje. Najbolje je krenuti od Posjetiteljskog centra Čigoč, a duž staze postavljeno je i pet poučnih ploča. Tenina staza napravljena je u čast Josipa Kozarca, šumara i pisca, koji je ujedno bio i prvi upravitelj Šumarije Lipovljani. Duž ove staze postavljeno je 16 poučnih ploča vezanih uz hrast lužnjak i obični grab, a tom se stazom može proći samo uz stručnog vodiča. Košćeva staza započinje kod Posjetiteljskog centra Repušnica, a proteže se sjevernim dijelom Lonjskog polja. Prolazeći stazom mogu se vidjeti poplavne livade, pašnjaci, odmorište Vrbačinec te konji (URL 4).

U Parku prirode *Lonjsko polje* postoji devet biciklističkih staza. Nacionalna ruta Sava najpopularnija je staza te se kreće županijskom cestom uz rijeku Savu. Staza započinje u Sisku, prolazi kroz Čigoč, Mužilovčicu, Suvoj, Lonju te Krapje. Ova staza biciklistima nudi mogućnost spajanja sa stazom Sisačko-moslavačke županije 1 te mogućnost upoznavanja znamenitosti koje se nalaze na tom putu. Staza Sisačko-moslavačka županija 1 započinje u Sisku te prolazi kroz Popovaču, Kutinu i Lipovljane. Ova staza nudi mogućnost uključivanja u mrežu Moslavačkih biciklističkih ruta, prolazak vinskim cestama te vožnju uz rijeku Unu. Staza Sisačko-moslavačka županija 2 također počinje u Sisku te prolazi kroz Sunju, Stazu, Papiće, Šaš, Žvaju i Hrvatsku Dubicu. U Sunji se

u srpnju može posjetiti Konjogojska izložba konja hrvatskog posavca i hrvatskog hladnokrvnjaka te Sunjsko polje. Lokalna ruta Park prirode *Lonjsko polje 1* prelazi preko rijeke Save te povezuje Lonjsko i Sunjsko polje. Počinje u selu Kratečko, prolazi kroz Sunjsko Selišće, dolinu rijeke Sunje te Sunjom. Kako bi se završilo ovu rutu, potrebno je prijeći preko rijeke Save ukrcajem na tradicijsku skelu. Lokalna ruta Parka prirode *Lonjsko polje 2* jedna je od kraćih ruta te povezuje druge dvije rute. Započinje u Krapju te prolazi kanalom Veliki Strug, selom Plesmo, poplavnom šumom Rastina te selima Stara Subocka i Nova Subocka. Lokalna ruta Parka prirode *Lonjsko polje 3* počinje u selu Gušće te prolazi uz nasip potoka Lonje, kroz selo Stružec, Osekovo, Donju Gračenicu, Gornju Gračenicu te Veliko Svinjičko. U Osekovu se pruža vidik na Lonjsko polje, a u Donjoj Gračenici može se posjetiti kapelica sv. Fabijana i Sebastijana. Lokalna ruta Parka prirode *Lonjsko polje 4* započinje u blizini sela Trbež, a prolazi kroz poplavnu šumu, selo Piljenice, preko autoceste A3, kroz Ilovo i Kraljevu Veliku. Biciklistička ruta Močvarni put započinje kod Posjetiteljskog centra Repušnica te prolazi kroz Repušničko polje, Čeperlin, šumu, Kutinu te vodi natrag do Posjetiteljskog centra Repušnica. Ako biciklisti žele prolaziti ovom stazom, potrebna je prethodna najava kako bi se provjerilo je li staza prohodna. Biciklistička ruta *Biciklom do Lonje* također započinje kod Posjetiteljskog centra Repušnica, prolazi sjevernim dijelom Lonjskog polja kroz Osekovo i Gornje selo te vodi do stare Lonje (URL 4).

Na području Parka prirode *Lonjsko polje* postoje i četiri etnološke zbirke. Etnološka zbirka obitelji Sučić nalazi se u Čigoču, a sadrži tradicionalne obiteljske predmete poput keramičkih i drvenih posuda, oruđa za obradu zemlje, nošnji, ručnika ukrašenih posavskim vezom i sl. Posjetiteljima se nudi mogućnost kupnje izvezenih rukotvorina, a sama zbirka nalazi se na Listi kulturne baštine Republike Hrvatske. Etnološka zbirka obitelji Palaić nalazi se u Krapju, a sadrži staro pokućstvo, nošnje, pribor za izradu tekstila i sl. Zbirka se nalazi na Listi kulturne baštine Republike Hrvatske. Etnološka zbirka obitelji Ravlić nalazi se u Mužilovčici te sadrži kolekciju starih zvona. Zbirka se nalazi na Listi kulturne baštine Republike Hrvatske. Radionica *Narodno tkivo i vezivo* nalazi se u Osekovu, a zbirka sadrži stare fotografije i rukopise te razne druge starine (URL 4).

U Parku prirode *Lonjsko polje* nalazi se i nekoliko vidikovaca. Vidikovac Osekovo nalazi se u Osekovskom polju, a izgleda kao vojna stražarnica. Vidikovac Rezac

smješten je na Stazi graničara, a s njega se pruža vidik na ornitološki rezervat Krapje Đol. Vidikovac Žličarka također je smješten na Stazi graničara uz ornitološki rezervat Krapje Đol. Vidikovac Roda smješten je u Čigoču u blizini Staze posavaca. Vidikovac Ptica kosac smješten je u Repušnici na Koščevoj stazi, a posjetiteljima je atraktivan zbog nesvakidašnjeg izgleda. Vidikovac Tradicionalni ribolov nalazi se uz rijeku Lonju (URL 4).

Uz navedenu posjetiteljsku infrastrukturu, Park prirode *Lonjsko polje* posjetiteljima nudi i vikend-programe, edukativne programe za djecu, izletničke programe za odrasle, program „Junior ranger“, volonterski program, uzgojni program za turopoljsku svinju te uzgojni program za slavonsko-srijemsko podolsko govedo (URL 4).

U tablici 7 prikazan je pregled posjećenosti Parka prirode *Lonjsko polje* za 2020. godinu, 2021. godinu i 2022. godinu.

Tablica 7. Pregled posjećenosti Parka prirode *Lonjsko polje* za 2020., 2021. i 2022. godinu

GODINA	BROJ POSJETITELJA
2020.	4 862
2021.	9 576
2022.	14 308

Izvor: Izvješća Parka prirode *Lonjsko polje* o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja za navedene godine

4.7. POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA PARKA PRIRODE *PAPUK*

Prema mrežnoj stranici Parka prirode *Papuk* (URL 6), posjetiteljsku infrastrukturu Parka prirode *Papuk* čine Geo info centar, Adrenalinski park *Duboka*, Kuća Panonskog mora te poučne staze.

Geo info centar nalazi se u Voćinu i ima tri postava, kino dvoranu, suvenirnicu te bar. Postav geologije sadrži informacije o tome kako se razvijao život na Zemlji te Papuku za vrijeme karbonskih močvara. U centru se nalaze i fosili pronađeni na Papuku te se posjetiteljima pomoću virtualne stvarnosti pruža mogućnost upoznavanja Papuka kada je bio dio Panonskog mora. Postav biologije posjetiteljima pruža informacije o leptiru močvarnom plavcu, hrastu kitnjaku i drugim biljnim i životinjskim vrstama na Papuku. Tu se također mogu vidjeti zbirke leptira, drugih kukaca te herbariji. Postav kulturno-povijesne baštine posjetiteljima prikazuje život čovjeka na Papuku kroz povijest (URL 6).

Adrenalinski park *Duboka* nalazi se u Velikoj, u kojoj je ujedno smješten i Kamp odmorište *Duboka*. Kuća Panonskog mora na interaktivan način približava posjetitelju kako je prostor Papuka izgledao za vrijeme postojanja Panonskog mora, koje su tu biljne i životinjske vrste tada živjele i sl. Izloženi su pronađeni fosili, labirint na otvorenom te skulpture životinja (URL 6).

Na slici 7 prikazana je unutrašnjost Kuće Panonskog mora.

Slika 7. Kuća Panonskog mora

Izvor: <https://www.pp-papuk.hr/?lang=en> (29. 8. 2023.)

Na području Parka prirode *Papuk* postoji šest poučnih staza. Grofova poučna staza na Jankovcu nalazi se u Park-šumi Jankovac, a prolazi se pokraj planinarskog doma, jankovačkog jezera te slapa Skakavaca. Staza je uređena stubama, drvenim mostovima te rukohvatima, a duž staze nalaze se i poučne ploče postavljene uz kulturno-povijesne znamenitosti. Ova staza također je proglašena najboljom u kategoriji originalne turističke destinacije kontinentalne Hrvatske te je 2006. godine osvojila nagradu „Zeleni cvijet“ Hrvatske turističke zajednice. Geološka poučna staza Rupnica kratka je poučna staza na kojoj posjetitelji mogu saznati nešto o vulkanskim stupovima, vulkanima u svijetu te Rupničkom vulkanu. Na toj stazi posjetitelji mogu posjetiti i kamenolom Trešnjevica. Poučna staza Stari Hrastovi nalazi se u sjeverozapadnom dijelu Parka, a prolazi kroz šumu bukve i jele te vodi do Starih hrastova, čija se starost procjenjuje na 500 godina. Poučna staza Ružica nalazi se na obroncima Krndije, a vodi do grada Ružice, gdje posjetitelji mogu vidjeti ruševine grada, ostatke kula i tornjeva te zidove.

Poučna staza Lapjak je brdsko-planinska staza, a duž staze postavljene su poučne ploče koje prikazuju informacije o flori i fauni Papuka, reljefu, hidrologiji i geologiji Papuka. Botanička poučna staza Turjak prolazi kroz šume hrasta medunca i crnog jasena. Staza se razlikuje od ostalih jer se na tom području nalaze kamenjarska područja, vapnenački travnjaci, razne zaštićene biljke te gušter ivanjski rovaš (URL 6).

U tablici 8 prikazan je pregled posjećenosti Parka prirode *Papuk* za 2020. godinu, 2021. godinu i 2022. godinu. S obzirom na to da Park nema ulaznicu za ulaz u sam park, broj posjetitelja je procijenjen.

Tablica 8. Pregled posjećenosti Parka prirode Papuk za 2020., 2021. i 2022. godinu

GODINA	BROJ POSJETITELJA
2020.	55 592
2021.	75 135
2022.	123 127

Izvor: Izvješća Parka prirode Papuk o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja za navedene godine

4.8. POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA PARKA PRIRODE VRANSKO JEZERO

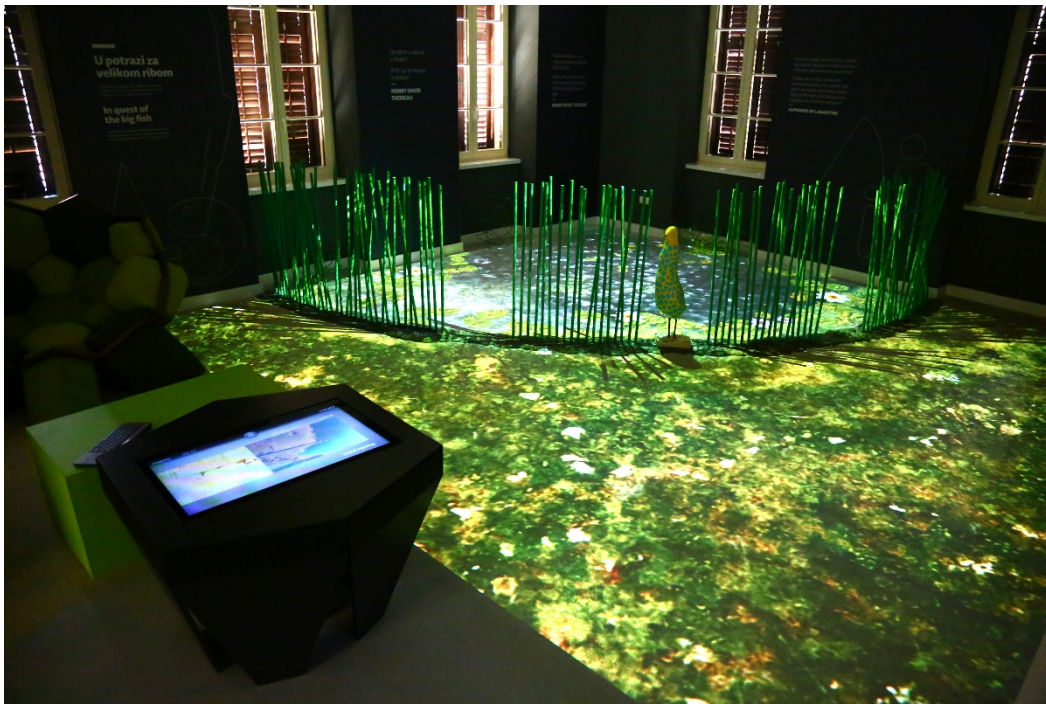
Prema mrežnoj stranici Parka prirode *Vransko jezero* (URL 12), posjetiteljsku infrastrukturu Parka prirode *Vransko jezero* čine Info centar *Crkvine*, Info centar *Kamenjak*, Info centar *Prosika*, Posjetiteljski centar *BioSfera*, poučne staze, biciklističke staze, električni brod i vlak te adrenalinski park.

Na području Parka postoje tri info centra te jedan posjetiteljski centar. Info centar *Crkvine* smješten je u sjeverozapadnom dijelu Parka, na ulazu u poučnu stazu „Ptice Vranskog jezera“. Centar nudi mogućnost kupnje karte za ulaz u Park, karte za bicikliste i izletnike, iznajmljivanja dalekozora i bicikla te kupnju ribolovnih dozvola. Info centar *Kamenjak* smješten je blizu vrha Štandarac, koji je ujedno i najviši vrh Parka. Centar posjetiteljima pruža informacije o Parku te se u sklopu njega nalazi i suvenirnica. Nudi mogućnost kupnje karte za bicikliste i izletnike, a u neposrednoj blizini nalaze se informacijske ploče na kojima se nalazi priča o tom području, klupe za odmor te panoramski teleskop. S ovog mjesta posjetiteljima se nudi vidik na čitavo Vransko jezero. Info centar *Prosika* nalazi se u južnom dijelu Parka, a posjetiteljima pruža mogućnost iznajmljivanja kajaka, ribičkih kajaka te kupnje ribolovnih dozvola.

Posjetiteljski centar *BioSfera Biograd* nalazi se u Biogradu na Moru. Centar je multimedijalni, a na interaktivan način posjetiteljima prikazuje atrakcije Zadarske, Šibensko-kninske i Ličko-senjske županije, Parka prirode *Vransko jezero*, Parka prirode *Telašćica*, Parka prirode *Velebit* te triju nacionalnih parkova (URL 12).

Na slici 8 prikazana je unutrašnjost Posjetiteljskog centra *BioSfera*.

Slika 8. Posjetiteljski centar *BioSfera*

Izvor: <http://www.pp-vransko-jezero.hr/hr/posjetiteljski-centar-biosfera-biograd/> (29. 8. 2023.)

Na području Parka nalazi se šest poučnih staza. Poučna staza „Ptice Vranskog jezera“ nalazi se u orintološkom rezervatu te posjetiteljima pruža mogućnost da vide razne vrste ptica. Duž staze postavljene su poučne ploče koje posjetiteljima daju informacije o staništima i hranilištima ptica te staništima biljaka. Poučna staza Vidikovac Kamenjak počinje kod vidikovca na Kamenjaku, a na jednom dijelu staze posjetiteljima se pruža vidik na Vransko jezero, Pakoštane, Murter i okolna mjesta, kornatski arhipelag te ostale otoke. Duž staze postavljene su poučne ploče koje posjetiteljima daju informacije o povijesti, kulturi, narodnim običajima te prirodnim obilježjima Parka. Poučna botanička staza počinje kod vidikovca Kamenjak te prolazi kanjonom Mernjača, pristaništem Bašinka, kanjonom Orlja te se vraća do vidikovca Kamenjak. Na ovoj stazi posjetiteljima se pružaju informacije o biljkama koje su specifične za područje na kojem obitavaju. Poučna staza o ribama nalazi se u Prosiki, a na suhozidu su postavljene ploče koje posjetitelje upoznaju s ribama čije je stanište Vransko jezero. Poučna staza

Modrave – kanal Prosika započinje u Modravama, a prolazi i kroz kanal Prosiku te uz lokvu Benču. Na ovoj stazi posjetitelji mogu naučiti na koji su se način nekad obrađivali posjedi te o životinjama na tom području. Poučna staza „Ptice grabljivice“ ujedno je i biciklistička staza, a započinje u Vrani. Prolazeći tom stazom posjetitelji mogu saznati razne informacije o pticama grabljivicama (URL 12).

U Parku prirode *Vransko jezero* postoji mnogo biciklističkih staza, a najdulja je ona koja vodi oko Vranskog jezera. Zapčinje u Vrani, prolazi kroz brdo Majdan, obalom jezera do Info centra *Prosika*, uz poluotok Babin škoj, Crkvinu, Dragu te Pakoštane (URL 12).

Novina u Parku svakako su električni brod Danguba, električni vlak te adrenalinski park. Brod polazi iz luke u Crkvinama, a prilagođen je osobama s invaliditetom, dječjim kolicima, a dozvoljeno je povesti i pse ako su na povodcu. Električni vlak vozi samo u ljetnoj sezoni, a kreće iz Pakošтана, prolazi kraj Info centra *Crkvine* te Maškovića han. Adrenalinski park nalazi se u blizini Info centra *Crkvine*, gdje posjetitelji željni adrenalina mogu kvalitetno provesti svoje vrijeme (URL 12).

Osim navedene posjetiteljske infrastrukture, Park nudi razne programe poput edukativnih obilazaka za grupe posjetitelja, edukativnih igara, edukativnih programa za grupe posjetitelja, terenske nastave, *team buildinga*, raznih radionica te edukativnih programa za individualne posjetitelje (URL 12).

U tablici 9 prikazan je pregled posjećenosti Parka prirode *Vransko jezero* za 2020. godinu, 2021. godinu i 2022. godinu. Broj posjetitelja naveden u tablici je procijenjen.

Tablica 9. Pregled posjećenosti Parka prirode *Vransko jezero* za 2020., 2021. i 2022. godinu

GODINA	BROJ POSJETITELJA
2020.	224 007
2021.	243 759
2022.	230 000

Izvor: Izvješća Parka prirode *Vransko jezero* o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja za navedene godine

4.9. POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA PARKA PRIRODE ŽUMBERAK – SAMOBORSKO GORJE

Prema mrežnoj stranici Parka prirode *Žumberak – Samoborsko gorje*, posjetiteljsku infrastrukturu Parka prirode *Žumberak – Samoborsko gorje* čine Posjetiteljski centar *Sošice*, Eko-centar *Slani dol*, Eko-centar *Budinjak*, planinarske staze, biciklističke staze, poučne staze, penjališta te mjesta za parajedrenje.

Posjetiteljski centar *Sošice* nalazi se u Sošicama te posjetiteljima pruža mogućnost unajmljivanja električnog bicikla. Eko-centar *Slani dol* nalazi se u Slanom dolu, a posjetiteljima nudi mogućnost kupnje turističko-planinarskog zemljovida Samoborskog i Žumberačkog gorja. Eko-centar *Budinjak* smješten je u Budinjaku, a posjetiteljima nudi mogućnost unajmljivanja električnog bicikla i kupnje turističko-planinarskog zemljovida Samoborskog i Žumberačkog gorja (URL 7).

Na slici 9 prikazan je Posjetiteljski centar *Sošice*.

Slika 9. Posjetiteljski centar *Sošice*

Izvor: <https://www.pp-zumberak-samoborsko-gorje.hr/blog/2020/09/01/novost-1/> (29. 8. 2023.)

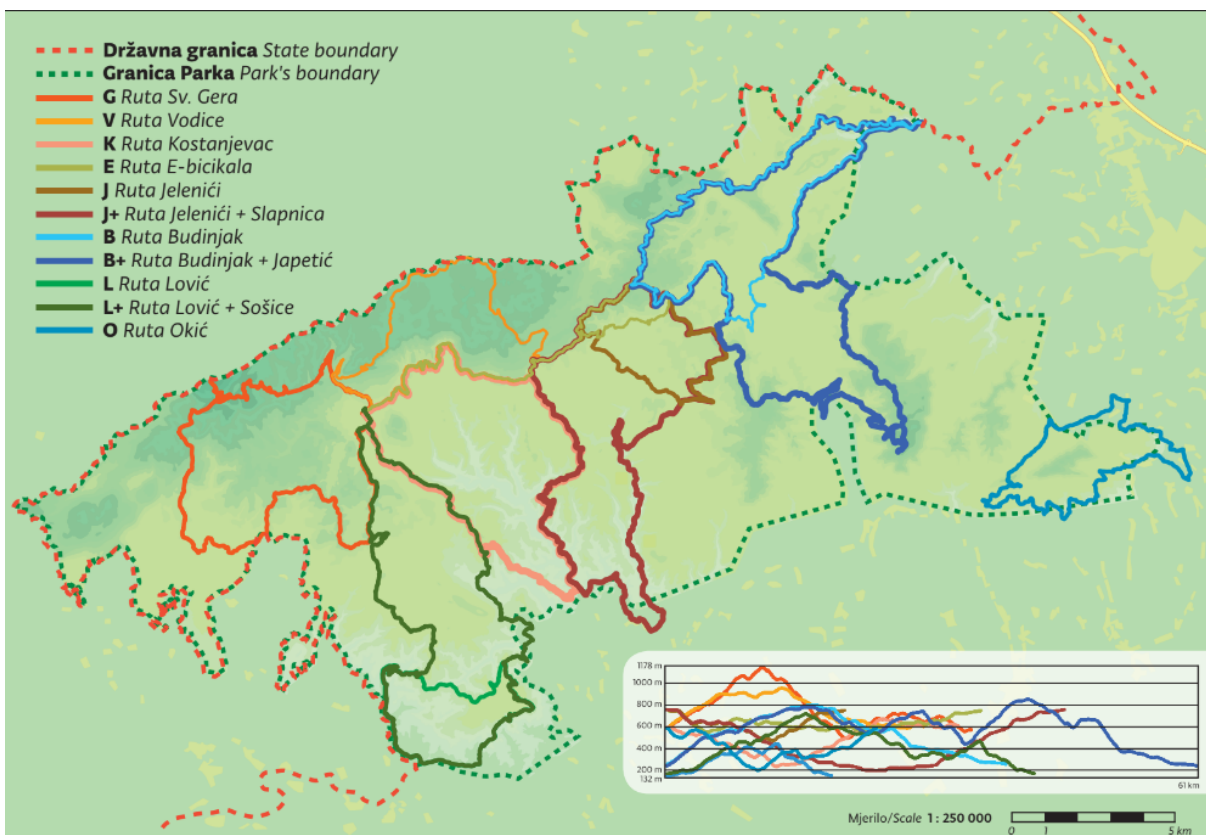
Na području Parka prirode *Žumberak – Samoborsko gorje* postoji otprilike 350 kilometara planinarskih staza. Neke od njih su staza Samobor – Okić, Staza na Okić grad, Sopot – Stražnik, Koretići – Noršić selo, Medven Draga – Brisalo, Sošice – Vodice, Sekulići – Sv. Gera i dr. (URL 7).

Biciklističkih staza u Parku ima 11. Staza Sv. Gera počinje u Sošicama, prolazi kroz Cret Jarak, Sv. Geru, Sekuliće, Radatoviće, Malince, Kordiće Žumberačke te se vraća u

Sošice. Na ovoj stazi posjetiteljima se pruža pogled na Alpe i Pokuplje. Staza Vodice započinje u Sošicama, a prolazi kroz Ceret Jarak, pokraj planinarskog doma Vodice, kroz Petričko Selo, Tomaševce, pokraj Sopotskog slapa te se vraća u Sošice. Staza Kostanjevac također započinje i završava u Sošicama, a prolazi kroz Tupčinu, Kostanjevac, Željezno Žumberačko, Hartje, Tomaševce te pokraj Sopotskog slapa. Staza E-bicikala započinje u Budinjaku, prolazi kroz Mrzlo Polje Žumberačko, Petričko Selo, Tomaševce, pokraj Sopotskog slapa te se kroz Sošice i Petričko selo vraća do Budinjaka. Ova staza namijenjena je posjetiteljima na električnim biciklima koje je moguće unajmiti u Parku. Staza Jelinići počinje u Budinjaku, a prolazi kroz Dane, Jeleniće, Višići Vrh, Javor, Gornju Vas te se vraća u Budinjak. Staza Jelinići i Slapnica počinje u Budinjaku, prolazi kroz Dane i Jeliniće te vodi do potoka Slapnica. Prolazi i kroz Medven Dragu, Kostanjevac, Željezno Žumberačko, Hartje, Gornju Vas te se vraća u Budinjak. Staza Budinjak počinje u Gabrovici, a prolazi kroz Stojdragu, Novo Selo Žumberačko, Budinjak, Dane, Koretiće te se vraća u Gabrovicu. Posjetitelji na ovoj stazi mogu posjetiti Žumberački uskočki muzej s etnografskom zbirkom. Staza Budinjak i Japetić počinje u Gabrovici, a prolazi kroz Stojdragu, Novo Selo Žumberačko, Budinjak, Dane, Japetić, Dragonoš, Noršić Selo, Koretiće te se vraća u Gabrovicu. Ova staza posjetiteljima pruža vidik na Pokuplje. Staza Lović počinje u Kamanju, a prolazi pokraj Vivodine, kroz Dvorište Vivodinsko, Lovrić Prekriški, Gornike Vivodinske te se vraća u Kamanje. Ruta Lović i Sošice počinje u Kamanju, prolazi kraj Vivodine, kroz Radinu Vas, Kordiće Žumberačke, Sošice, Donji Oštrc, Dugi Vrh, Lović Prekriški, Gornike Vivodinske te se vraća u Kamanje. Staza Okić počinje u Poljanicama, a prolazi kroz Kotare, Stari Grad Okić, Novo Selo Okičko, Plešivicu te se vraća u Poljanice (URL 16).

Na slici 10 prikazana je karta biciklističkih ruta na području Parka prirode *Žumberak – Samoborsko gorje*.

Slika 10. Biciklističke rute na području Parka prirode *Žumberak – Samoborsko gorje*

Izvor: <https://drive.google.com/file/d/1Nc8KXk18XqokFppzPsXx4L7I5EAlFzss/view> (3. 8. 2023.)

U Parku se nalazi i nekoliko poučnih staza. Poučna staza „Izvori života“ nalazi se u selu Dane. „Staza kneževa“ počinje u Budinjaku, a posjetitelji kroz nju upoznaju povijest Budinjaka te život ljudi na tom području. Staza „Gdje voće zri“ nalazi se u Loviću Prekriškom, a staza „Okićnica“ nalazi se u Okiću te posjetitelji kroz nju upoznaju povijest i važnost Okića (URL 7).

Postoje dva penjališta, no jedno se nalazi unutar Parka, dok drugo nije na njegovu području. Penjalište Okić, koje se nalazi uz stari grad Okić, jest unutar Parka prirode *Žumberak – Samoborsko gorje*, a penjalište Teriharij nalazi se izvan Parka. U Parku se može parajedriti s dva registrirana područja te s jednog neregistriranog. Prvo mjesto smješteno je ispod planinarskog doma Žitnica, slijeće se u Goricu Svetojansku, a pogodno je za početnike. Drugo je mjesto vrh Plešivica; do njega se može doći planinarskim putevima, a slijeće se na livadu u blizini sela Plešivica (URL 7).

Osim navedene posjetiteljske infrastrukture, Park nudi edukativni program „Mladi čuvari prirode“ koji se odvija u Eko-centru *Budinjak*, a prilagođen je predškolicima i osnovnoškolcima kroz radionice „Upoznaj šumu“, „Upoznaj livadu“, „Upoznaj potok/lokvu“, „Potraga za blagom“, Mladi meteorolozi“ te „Ekološka radionica“ (URL 7).

U tablici 10 prikazan je pregled posjećenosti Parka prirode *Žumberak – Samoborsko gorje* za 2020. godinu, 2021. godinu i 2022. godinu. S obzirom na to da Park nema ulaznice za ulaz u sam Park, broj posjetitelja je procijenjen.

Tablica 10. Pregled posjećenosti Parka prirode *Žumberak – Samoborsko gorje* za 2020., 2021. i 2022. godinu

GODINA	BROJ POSJETITELJA
2020.	51 000
2021.	51 000
2022.	100 000

Izvor: Izvješća Parka prirode *Žumberak – Samoborsko gorje* o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja za navedene godine

4.10. POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA PARKA PRIRODE UČKA

Prema mrežnoj stranici Parka prirode *Učka* (URL 9), posjetiteljsku infrastrukturu Parka prirode *Učka* čine Centar za posjetitelje *Poklon*, poučne staze i šetnice, planinarske staze, biciklističke staze, penjalište te letjelište.

Centar za posjetitelje *Poklon* multimedijalni je centar u kojem posjetitelji uz pomoć interakcije dobivaju informacije o prirodnim, kulturnim i povijesnim značajkama Parka te okolnog područja. Sam centar napravljen je na način da je podijeljen u pet cjelina, odnosno na cjeline „U planini“, „Dom“, „Fascinacija“, „Inspiracija“ te „S vrha Učke“. Uz centar posjetitelji mogu pronaći i suvenirnicu, *caffè bar*, konferencijski centar te učionicu (URL 9).

Na slici 11 prikazan je Centar za posjetitelje *Poklon*.

Slika 11. Centar za posjetitelje Poklon

Izvor: <https://www.pp-ucka.hr/> (29. 8. 2023.)

Na području Parka nalazi se pet poučnih staza. „Staza umjetnosti“ smještena je u krajobrazu između litica Stražice i pašnjaka Sapačice. Staza započinje kod Centra za posjetitelje *Poklon*, kreće se prema Veloj Učki te se vraća na početnu točku, a šetajući stazom mogu se vidjeti razna umjetnička djela koja je u prirodi napravio čovjek. Poučna staza „Vela Draga“ prolazi uz sam kanjon Vela Draga, a duž staze postavljene su poučne ploče koje posjetiteljima daju informacije o samom kanjonu. Staza počinje na parking u uz staru cestu u smjeru Učka – Vranja, prolazi kroz vidikovac i odmorište, uz kamene tornjeve te vodi do dna Vele Drage. Poučna staza „Plas“ počinje podno vrha Vojak, a prolazi se kroz šumu bukve. Duž staze postavljene su poučne ploče koje posjetiteljima daju informacije o karakteristikama Učke te biljnom i životinjskom svijetu koji obitava na tom području. Šetinca „Slap“ počinje kod Lovranske Drage, a prolazeći kroz nasade maruna i šume hrasta i graba dolazi se do slapa koji postoji samo kada pada kiša te vrlo kratko nakon njezina prestanka. Mitsko-povijesna staza „Trebišća – Perun“ može početi kod Potoka, Mošćeničke Drage ili Mošćenice, a prolazi kroz kanjon Potoška vala te vodi na vrh Perun. Posjetiteljima se na ovoj stazi nude informacije o Slavenima te mitskim pričama i zbivanjima u prošlosti (URL 9).

Planinarskih staza u Parku ima devet. Prva planinarska staza počinje na Poklonu, vodi do Vojka te se vraća na Poklon. Ujedno je najkraća planinarska staza u Parku te se smatra laganom. Druga počinje u Lovranu, prolazi kroz Poklon, vodi do Vojka te se vraća u Lovran, a smatra se teškom. Treća počinje u Brgudcu, prolazi kroz Korita, vodi do Velikog Planika te se vraća u Brgudac. Četvrta počinje u Brseču, vodi do Sisola te se vraća u Brseč. Peta počinje u Mošćenicama, prolazi kroz Kremenjak, Bodaj, Perun, Petrebišća, Trebišća, vodi do Brguda te se vraća u Mošćenice. Najduža je staza u Parku. Šesta staza počinje u Medveji, vodi do Vojka te se vraća u Medveju, a smatra se teškom. Sedma počinje na Poklonu, prolazi kroz Sedlo, vodi do Vojka te se kroz Plas vraća na Poklon. Osmo također počinje na Poklonu, vodi do Velikog Planika te se kroz Mali Planik i Ošalj vrh vraća na Poklon, a smatra se laganom. Deveta staza počinje kod Lovranske Drage, prolazi kroz Babin grob, Malu Učku, vodi do Vojka te se vraća do Lovranske Drage (URL 9).

Na području Parka uređeno je osam biciklističkih staza. Staze 1 i 2 počinju kod lovačke kuće „Brdo“ te se vraćaju na istu lokaciju, a smještene su na istočnim obroncima Učke. Staza 3 polazi s Brgudca te se vraća na isto mjesto, a nalazi se na Čićariji. Ova staza smatra se laganom te se preporučuje početnicima. Staza 4 počinje u Maloj Učki te se vraća na mjesto polaska, a smještena je na zapadnim obroncima Učke. Biciklistima se pruža vidik na Istru i Kvarner, a prolazi se kroz Velu Učku te Bodaj. Staza 5 počinje kod Planinarskog doma „Poklon“ te se vraća na isto mjesto, smještena je na vrhu Učke, a vodi do vrha Vojak. Staza 6 počinje i završava kod Planinarskog doma „Poklon“, smještena je na istočnim obroncima Učke i Čićarije, a smatra se teškom. Prolazi kroz Gospin dol, Prijevoj, Bončić te Brdo. Staza 7 također počinje kod Planinarskog doma „Poklon“ vraća se na mjesto polaska, smještena je na zapadnim obroncima Učke, a smatra se teškom. Prolazi kroz Gospin dol, Senožet, Moljeve dvore te Brest. Staza 8 polazi iz Lovrana te se vraća u mjesto polaska, smještena je na istočnim obroncima Učke i Čićarije, a smatra se teškom. Prolazi kroz Mošćenice, Bodaj, Malu Učku te Tuliševicu (URL 18).

U Parku je penjanje moguće na kanjonu Vela Draga. Penjanje je dopušteno tijekom cijele godine, a postoji 67 sigurnih smjerova kojima se može penjati. Na području Parka nalazi se i jedno registrirano letjelište „Učka“ s dva uzletišta. Jedno je na Vojku, a drugo na Brgudu, dok se sletišta nalazi na Boljunskom polju (URL 9).

Osim navedene posjetiteljske infrastrukture, Park nudi i programe za djecu osnovnoškolske dobi te programe za srednjoškolce i studente. Programi su organizirani na način da je u njih uklobljen posjet stazama, posjetiteljskim centrima i sl. (URL 9).

U tablici 11 prikazan je pregled posjećenosti Parka prirode *Učka* za 2020. godinu, 2021. godinu i 2022. godinu. S obzirom na to da Park nema ulaznice za ulaz u sam Park, broj posjetitelja je procijenjen.

Tablica 11. Pregled posjećenosti Parka prirode Učka za 2020., 2021. i 2022. godinu

GODINA	BROJ POSJETITELJA
2020.	30 000
2021.	100 000
2022.	120 000

Izvor: Izvješća Parka prirode Učka o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja za navedene godine

4.11. POSJETITELJSKA INFRASTRUTURA PARKA PRIRODE *LASTOVSKO OTOČJE*

Prema mrežnoj stranici Parka prirode *Lastovsko otočje* (URL 17), posjetiteljsku infrastrukturu Parka prirode *Lastovsko otočje* čine biciklističke staze, pješačke i planinarske staze, ronilišta, poučne staze te vidikovci.

Biciklističkih staza u Parku ima 7. Najduža počinje u Lastovu, prolazi kroz Bozonji do, Kruševu njivu, Prgovo te se vraća u Lastovo, dok najkraća počinje u Lastovu te završava u Barju. Pješačkih i planinarskih staza u Parku ima mnogo. Najduža je staza koja vodi od Ubla do Lastova starim šumskim putem, a otprilike je iste duljine i ona koja počinje u Lastovu, prolazi kroz Bučen dolac, Kruševu njivu, Veju lokvu, Studenac, Pojice te Skrivenu luku. Najkraća je ona koja vodi od Lastova do Kaštela te od Soznja do Vrha Sozanj (URL 17).

U Parku se posjetiteljima pruža i mogućnost ronjenja. Lokacije na kojima je moguće ronjenje su seka Drašan, plićina Petrovac, otočić Bijelac, otočić Tajac te rt Struga (URL 17).

U Parku prirode postoji i nekoliko poučnih staza. Poučnu stazu „Preko sadašnjosti u prošlost“ Ministarstvo kulture proglasilo je kulturno-povijesnom cjelinom 2005. godine. Staza prolazi šumom alepskog bora i hrasta crnike, vinogradima, maslinicima te kroz Lastovo. Duž staze postavljene su poučne ploče vezane uz prirodne i kulturne značajke

Lastova i Lastovskog otočja. Staza „Put crkvice“ prolazi pokraj mnogobrojnih crkava, crkvice i kapelica, od kojih je većina zaštićena kao pojedinačno kulturno dobro. Staza je podijeljena na dvije rute te posjetiteljima nudi mogućnost kraće rute, na kojoj posjećuju 12 crkava, te duže rute, putem koje se posjećuje 16 crkava. Poučna staza „Artina“ nalazi se u mjestu Zaklopatica, a posebna je jer se tu gnijezdi endemska ptica Sredozemlja gregula. Staza vodi do Lastova, a duž staze postavljeno je šest poučnih ploča koje posjetiteljima daju informacije o pticama greguli, sredozemnom galebu te kaukali. Poučnim stazama može se dodati i obilazak Parka morskim putem iako nije staza na kopnu. Ruta počinje u Pasaduru te na istom mjestu i završava, a prolazi sjevernom stranom kroz uvalu Kručicu, uvalu Zaklopaticu, uvalu Mihajla, uvalu Lučice te uvalu Zace. Zaustavlja se na otoku Mladine, gdje se posjetiteljima nudi mogućnost kupanja i ronjenja. Po povratku se kreće lijevom stranom te se prolazi kroz uvalu Skrivena Luka i uvalu Vejo More, a prolazi se i pokraj otoka Makarac te između otoka Prežba i Mrčara. Posjetitelji na ovom putovanju mogu naučiti nešto o prirodnim i kulturnim vrijednostima Parka, načinu života stanovnika, povijesti Parka te tradiciji (URL 17).

Na slici 12 prikazana je ruta „Obilazak Parka morskim putem“.

Slika 12. Obilazak Parka morskim putem

Izvor: <https://pp-lastovo.hr/ponuda-parka/#obilazakparkamorskimputem> (2. 8. 2023.)

U Parku prirode *Lastovsko otočje* postoji šest vidikovaca. Vidikovac Hum najviši je vidikovac koji se nalazi na otoku. Posjetiteljima pruža vidik na sjeverni dio otoka te na Lastovo. Vidikovac Sozanj smješten je između Ubli i Lastova, a s njega se pruža pogled

na Zaklopaticu te Lastovnjake. Vidikovac Galičine nalazi se na južnoj strani otoka, a pruža pogled na istočni i zapadni dio Parka, Mljet, Korčulu te Pelješac. Također, ovaj je vidikovac najidealniji za promatranje noćnog neba na Lastovu, koje je ujedno drugo najtamnije u Europi. Vidikovac Pokladareva Grža posjetiteljima pruža vidik na Lastovo, a sam vidikovac dio je događaja Lastovski Poklad. Vidikovac kod crkve sv. Ciprijana smješten je na istočnoj strani uvale Skrivena Luka. Pruža vidik na uvalu te svjetionik Strugu. Vidikovac Kašćel smješten je iznad Lastova, na Glavici, a pruža vidik na uvalu Lučica, uvalu Mihajla, Lastovski kanal i Korčulu (URL 17).

U tablici 12 prikazan je pregled posjećenosti Parka prirode *Lastovsko otočje* za 2020. godinu, 2021. godinu i 2022. godinu. S obzirom na to da Park nema ulaznice za ulaz u sam Park, broj posjetitelja je procijenjen.

Tablica 12. Pregled posjećenosti Parka prirode Lastovsko otočje za 2020., 2021. i 2022. godinu

GODINA	BROJ POSJETITELJA
2020.	24 827
2021.	37 212
2022.	54 627

Izvor: izvješća Parka prirode Lastovsko otočje o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja za navedene godine

4.12. POSJETITELJSKA INFRASTRUKTURA PARKA PRIRODE *DINARA*

Park prirode *Dinara* najmlađi je park te još uvijek nema određeno sjedište. Zbog toga posjetiteljska infrastruktura Parka nije detaljno prikazana.

U Parku je moguće planinarenje na vrh Sinjal, a posjetiteljima su na raspolaganju, uz planinarske putove, i planinarske kuće te planinarska skloništa (URL 13).

Na slici 13 prikazan je vrh Sinjal.

Slika 13. Vrh Sinjal

Izvor: <https://planinarski-portal.org/kt-hpo/info/1-dinara-vrh-dinara-sinjal/> (29. 8. 2023.)

5. ZAKLJUČAK

U ovom radu daje se pregled parkova prirode u Hrvatskoj te njihove posjetiteljske infrastrukture. Najposjećeniji park prirode u 2022. godini bio je Park prirode *Vransko jezero*, dok je onaj najmanje posjećen u 2022. godini bio Park prirode *Lonjsko pole*. Najveći rast posjetitelja u prethodne tri godine bilježe Park prirode *Medvednica* te Park prirode *Učka*, dok Park prirode *Vransko jezero* bilježi pad posjetitelja u 2022. godini u odnosu na 2021. godinu. Najnoviji posjetiteljski centri otvoreni 2022. godine su Prezentacijski centar *Akademik Josip Roglić* i Posjetiteljski centar *Sošice* u Parku prirode *Žumberak – Samoborsko gorje* te Posjetiteljski centar *BioSfera* u Parku prirode *Vransko jezero* otvoren 2023. godine. Parkovi prirode s najviše posjetiteljske infrastrukture su Park prirode *Biokovo*, Park prirode *Lonjsko polje* te Park prirode *Vransko jezero*, dok se Park prirode *Velebit* te Park prirode *Žumberak – Samoborsko gorje* ističu velikim brojem planinarskih i biciklističkih staza. Uzmemo li u obzir broj posjetitelja u posljednje tri godine, može se zaključiti da Park prirode *Vransko jezero* ima najbolji sustav posjećivanja.

Posjetiteljska infrastruktura parkova prirode uglavnom je dobro razvijena te posjetiteljima nudi mogućnost stvaranja raznih doživljaja. Isto tako, postoji i mogućnost za napredak, posebno kod Parka prirode *Dinara*, koji, iako je 2021. godine proglašen parkom prirode, još nema svoje sjedište, a samim time ni mnogobrojnu, kvalitetnu i sigurnu posjetiteljsku infrastrukturu. Svakako je potrebno i više posjetiteljske infrastrukture kod Parka prirode *Telašćica* te bolja promocija već postojeće, a isto tako i bolja promocija postojeće posjetiteljske infrastrukture kod Parka prirode *Žumberak – Samoborsko gorje*.

Parkovi prirode važan su dio turističke ponude Hrvatske te svojim prirodnim ljepotama, kulturnim znamenitostima unutar parkova te raznim fenomenima privlače pozornost kako domaćih tako i stranih turista. Većina parkova nema ulaznice za sam ulaz u park, već samo ulaznice za pojedine lokalitete ili posjetiteljske centre. Uzimajući to u obzir, svakako ih je isplativo posjetiti neovisno o udaljenosti od mjesta boravka posjetitelja, a isto tako posjetiteljima nude i više od samog razgledavanja parka poput vožnje bicikala, pješaćenja po raznim stazama te drugih aktivnosti koje posjetiteljima pružaju nezaboravno iskustvo.

LITERATURA

1. URL 16: Biciklističke rute [online]. Dostupno na: <https://drive.google.com/file/d/1Nc8KXk18XqokFppzPsXx4L7I5EAlFzss/view> (29. 8. 2023.)
2. Bilen, M. (2006). *Turizam i prostor*. Karlovac: Veleučilište u Karlovcu.
3. URL 1: Hrvatska Enciklopedija: Panonska Hrvatska [online]. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=46450> (12. 7. 2023.)
4. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Biokovo* za 2022. godinu [online]. Dostupno na: <https://pp-biokovo.hr/hr/o-parku/akti-ustanove> (28. 7. 2023.)
5. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Biokovo* za 2021. godinu [online]. Dostupno na: <https://pp-biokovo.hr/hr/o-parku/akti-ustanove> (5. 8. 2023.)
6. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Kopački rit* za 2022. godinu [online]. Dostupno na: <https://pp-kopacki-rit.hr/godisnji-program/> (28. 7. 2023.)
7. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Kopački rit* za 2021. godinu [online]. Dostupno na: <https://pp-kopacki-rit.hr/godisnji-program/> (5. 8. 2023.)
8. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Kopački rit* za 2020. godinu [online]. Dostupno na: <https://pp-kopacki-rit.hr/godisnji-program/> (5. 8. 2023.)
9. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Lastovsko otočje* za 2022. godinu [online]. Dostupno na: <https://pp-lastovo.hr/interni-akti/> (6. 8. 2023.)
10. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Lastovsko otočje* za 2021. godinu [online]. Dostupno na: <https://pp-lastovo.hr/interni-akti/> (6. 8. 2023.)
11. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Lastovsko otočje* za 2020. godinu [online]. Dostupno na: <https://pp-lastovo.hr/interni-akti/> (6. 8. 2023.)
12. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Lonjsko polje* za 2022. godinu [online].

- Dostupno na: <https://pp-lonjsko-polje.hr/o-nama/dokumenti-ustanove/godisnja-izvjesca/> (5. 8. 2023.)
13. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Lonjsko polje* za 2021. godinu [*online*].
Dostupno na: <https://pp-lonjsko-polje.hr/o-nama/dokumenti-ustanove/godisnja-izvjesca/> (5. 8. 2023.)
14. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Lonjsko polje* za 2020. godinu [*online*].
Dostupno na: <https://pp-lonjsko-polje.hr/o-nama/dokumenti-ustanove/godisnja-izvjesca/> (5. 8. 2023.)
15. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Medvednica* za 2022. godinu [*online*].
Dostupno na: <https://www.pp-medvednica.hr/o-nama/pristup-informacijama/> (5. 8. 2023.)
16. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Medvednica* za 2021. godinu [*online*].
Dostupno na: <https://www.pp-medvednica.hr/o-nama/pristup-informacijama/> (5. 8. 2023.)
17. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Medvednica* za 2020. godinu.
18. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Papuk* za 2022. godinu [*online*].
Dostupno na: <https://www.pp-papuk.hr/dokumenti/godisnji-programi-radova-i-izvjesca/> (28. 7. 2023.)
19. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Papuk* za 2021. godinu [*online*].
Dostupno na: <https://www.pp-papuk.hr/dokumenti/godisnji-programi-radova-i-izvjesca/> (5. 8. 2023.)
20. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Papuk* za 2020. godinu [*online*].
Dostupno na: <https://www.pp-papuk.hr/dokumenti/godisnji-programi-radova-i-izvjesca/> (5. 8. 2023.)

21. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Telašćica* za 2022. godinu.
22. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Telašćica* za 2021. godinu [online]. Dostupno na: <https://pp-telascica.hr/interni-akti/> (5. 8. 2023.)
23. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Telašćica* za 2020. godinu [online]. Dostupno na: <https://pp-telascica.hr/interni-akti/> (5. 8. 2023.)
24. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Učka* za 2022. godinu [online]. Dostupno na: <https://www.pp-ucka.hr/download/godisnji-planovi-i-izvjesca/> (6. 8. 2023.)
25. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Učka* za 2021. godinu [online]. Dostupno na: <https://www.pp-ucka.hr/download/godisnji-planovi-i-izvjesca/> (6. 8. 2023.)
26. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Učka* za 2020. godinu [online]. Dostupno na: <https://www.pp-ucka.hr/download/godisnji-planovi-i-izvjesca/> (6. 8. 2023.)
27. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Velebit* za 2022. godinu [online]. Dostupno na: <https://www.pp-velebit.hr/hr/ustanova-2/dokumenti/izvje%C5%A1%C4%87a> (5. 8. 2023.)
28. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Velebit* za 2022. godinu [online]. Dostupno na: <https://www.pp-velebit.hr/hr/ustanova-2/dokumenti/izvje%C5%A1%C4%87a> (5. 8. 2023.)
29. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Velebit* za 2021. godinu [online]. Dostupno na: <https://www.pp-velebit.hr/hr/ustanova-2/dokumenti/izvje%C5%A1%C4%87a> (5. 8. 2023.)

30. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Vransko jezero* za 2022. godinu [online]. Dostupno na: <http://www.pp-vransko-jezero.hr/hr/pravni-akti-i-akti-ustanove/> (28. 7. 2023.)
31. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Vransko jezero* za 2022. godinu [online]. Dostupno na: <http://www.pp-vransko-jezero.hr/hr/pravni-akti-i-akti-ustanove/> (6. 8. 2023.)
32. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Vransko jezero* za 2022. godinu [online]. Dostupno na: <http://www.pp-vransko-jezero.hr/hr/pravni-akti-i-akti-ustanove/> (6. 8. 2023.)
33. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Žumberak – Samoborsko gorje* za 2022. godinu [online]. Dostupno na: <https://www.pp-zumberak-samoborsko-gorje.hr/javna-ustanova/dokumenti/> (6. 8. 2023.)
34. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Žumberak – Samoborsko gorje* za 2021. godinu [online]. Dostupno na: <https://www.pp-zumberak-samoborsko-gorje.hr/javna-ustanova/dokumenti/> (6. 8. 2023.)
35. Izvješće o ostvarivanju plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja promicanja i korištenja Parka prirode *Žumberak – Samoborsko gorje* za 2020. godinu [online]. Dostupno na: <https://www.pp-zumberak-samoborsko-gorje.hr/javna-ustanova/dokumenti/> (6. 8. 2023.)
36. URL 5: Kamping Udruženje Hrvatske: Parkovi prirode [online]. Dostupno na: <https://www.camping.hr/hr/hrvatska/parkovi-prirode> (12. 7. 2023.)
37. Opačić, V. J. (2013). *Blaga Hrvatske – neprocjenjiva prirodna i kulturna baština*. Zagreb: Mozaik knjiga.
38. URL 13: Parkovi hrvatske: Park prirode *Dinara* [online]. Dostupno na: <https://www.parkovihrvatske.hr/park-prirode-dinara> (2. 8. 2023.)
39. URL 14: Park prirode *Biokovo* [online]. Dostupno na: <https://pp-biokovo.hr/hr/biokovo> (29. 8. 2023.)

40. URL 2: Park prirode *Kopački rit* [online]. Dostupno na: <https://pp-kopacki-rit.hr/> (29. 8. 2023.)
41. URL 17: Park prirode *Lastovsko otočje* [online]. Dostupno na: <https://pp-lastovo.hr/> (29. 8. 2023.)
42. URL 4: Park prirode *Lonjsko polje* [online]. Dostupno na: <https://pp-lonjsko-polje.hr/> (29. 8. 2023.)
43. URL 3: Park prirode *Medvednica* [online]. Dostupno na: <https://www.pp-medvednica.hr/> (29. 8. 2023.)
44. URL 6: Park prirode *Papuk* [online]. Dostupno na: <https://www.pp-papuk.hr/> (29. 8. 2023.)
45. URL 11: Park prirode *Telašćica* [online]. Dostupno na: <https://pp-telascica.hr/> (29. 8. 2023.)
46. URL 9: Park prirode *Učka* [online]. Dostupno na: <https://www.pp-učka.hr/> (29. 8. 2023.)
47. URL 15: Park prirode *Velebit* [online]. Dostupno na: <https://www.pp-velebit.hr/hr/> (29. 8. 2023.)
48. URL 12: Park prirode *Vransko jezero* [online]. Dostupno na: <http://www.pp-vransko-jezero.hr/hr/> (29. 8. 2023.)
49. URL 7: Park prirode *Žumberak – Samoborsko gorje* [online]. Dostupno na: <https://www.pp-zumberak-samoborsko-gorje.hr/> (29. 8. 2023.)
50. Petešić, V., Ramov, M., Raljević, K. (2022). *Interpretacijsko-edukacijski centar Grpašćak*. Zadar: Printshop d. o. o.
51. Travika, A. (2015). *Hrvatska*. Zadar: FORUM.
52. URL 18: Učka bike [online]. Dostupno na: <https://www.pp-učka.hr/2020/wp-content/uploads/Bro%C5%A1ura-U%C4%8Dka-Bike1.pdf> (30.7. 2023.)
53. Zakon o zaštiti prirode. NN 80/13, 15/18, 14/19, 127/19.
54. URL 3: Zaštita-prirode.hr: Park prirode Kopački rit – srce Podunavlja [online]. Dostupno na: <https://zastita-prirode.hr/zasticena-priroda/parkovi-prirode/park-prirode-kopacki-rit/> (12. 7. 2023.)

POPIS TABLICA

Tablica 1. Popis parkova prirode, županija u kojoj se nalaze, njihovih sjedišta, broj zaposlenih i broj posjetitelja iz 2022. godine	4
Tablica 2. Pregled posjećenosti Parka prirode <i>Kopački rit</i> za 2020., 2021. i 2022. godinu	12
Tablica 3. Pregled posjećenosti Parka prirode <i>Biokovo</i> za 2020., 2021. i 2022. godinu.	15
Tablica 4. Pregled posjećenosti Parka prirode <i>Medvednica</i> za 2020., 2021. i 2022. godinu...	17
Tablica 5. Pregled posjećenosti Parka prirode <i>Velebit</i> za 2020., 2021. i 2022. godinu	21
Tablica 6. Pregled posjećenosti Parka prirode <i>Telašćica</i> za 2020., 2021. i 2022. godinu	22
Tablica 7. Pregled posjećenosti Parka prirode <i>Lonjsko polje</i> za 2020., 2021. i 2022. godinu.	25
Tablica 8. Pregled posjećenosti Parka prirode <i>Papuk</i> za 2020., 2021. i 2022. godinu	27
Tablica 9. Pregled posjećenosti Parka prirode <i>Vransko jezero</i> za 2020., 2021. i 2022. godinu	29
Tablica 10. Pregled posjećenosti Parka prirode <i>Žumberak – Samoborsko gorje</i> za 2020., 2021. i 2022. godinu.....	33
Tablica 11. Pregled posjećenosti Parka prirode <i>Učka</i> za 2020., 2021. i 2022. godinu	36
Tablica 12. Pregled posjećenosti Parka prirode <i>Lastovsko otočje</i> za 2020., 2021. i 2022. godinu.....	38

POPIS ILUSTRACIJA

Slika 1. Parkovi prirode u Republici Hrvatskoj	3
Slika 2. Prezentacijsko-edukacijski centar <i>Tikveš</i>	10
Slika 3. Vidikovac <i>Nebeska šetnica – Skywalk Biokovo</i>	13
Slika 4. Centar za posjetitelje <i>Medvedgrad</i>	16
Slika 5. Premužićeva staza	19
Slika 6. Prikaz Staze graničara	23
Slika 7. Kuća Panonskog mora	26
Slika 8. Posjetiteljski centar <i>BioSfera</i>	28
Slika 9. Posjetiteljski centar <i>Sošice</i>	30
Slika 10. Biciklističke rute na području Parka prirode <i>Žumberak – Samoborsko gorje</i>	32
Slika 11. Centar za posjetitelje <i>Poklon</i>	34
Slika 12. Obilazak parka morskim putem	37
Slika 13. Vrh Sinjal	39